

När många vill "hjälpa till"

Barns och ungdomars erfarenheter av interprofessionellt samarbete inom den sociala barnvården

När många vill "hjälpa till"

*Barns och ungdomars erfarenheter av interprofessionellt samarbete
inom den sociala barnvården*

Anette Bolin, fil dr

Universitetslektor i socialt arbete

Högskolan Väst

461 86 Trollhättan

E-post anette.bolin@hv.se

Telefon 0520-223729

Emma Sorbring, docent

Universitetslektor i psykologi

Högskolan Väst

461 86 Trollhättan

E-post emma.sorbring@hv.se

Telefon 0520-223712

Nyckelord: Social barnvård, barns agency, barn som aktör, interprofessionellt samarbete, barns perspektiv.

Surrounded by Support

The experiences of children and youth of interprofessional collaboration in social services

Abstract

The concept of children's agency can be used to understand how children actively shape their lives. While in social work there is a growing body of research on how children experience meetings that involve collaborating professionals, little is known about the ways in which they exert an influence and the strategies they use. The purpose of the study was, in a Swedish context, to explore children's perceptions of their agentic capacity to influence who works with them when many different professionals are involved in providing support. Secondly, the aim was to investigate the perceptions of their agentic capacity in regulating their participation and exerting an influence on outcomes in interprofessional collaborative meetings. Interviews were carried out with 28 children in receipt of social services support. The results revealed that, for the older children, perceptions of the exercise of agency involved both the exclusion of certain professionals from the collaborating group as well as the identification of those perceived as being able to help. Additionally, the children's agency could be seen to be implicated in their perceptions of actively making decisions to acquiesce in collaborative solutions. For the younger children agency was revealed in the way that they interpreted the situations involving collaborating professionals, recognizing that it is primarily parents who decide about contact with different 'helpers'. Findings with regards to the second aim revealed that children perceive professionals' talk as restricting opportunities for input. They also perceive they have capacity to exercise agency by (i) conforming to expectations by pretending to be bored and disengaged, but at the same time paying close attention to what is going on, alert to important details concerning them, (ii) by using exit strategies, and (iii) by developing 'in-situ' strategies to end meetings believed to be of little value. Rather than, as previously suggested, being powerless in such circumstances, the children talk of how they carefully assess situations, and, from a position of apparent subordination, talk of ways of acting that reveal their agentic capacity. These insights are of importance for practitioners, who are encouraged to look beyond behaviours that first meet the eye.

This research has been funded by the Swedish Children's Welfare Foundation Sweden (Stiftelsen Allmänna Barnhuset)

Key words: child protection work , children's agency, children's voices, interprofessional collaboration, children at risk.

Förord

Vi vill främst tacka de barn och ungdomar som har tagit sig tid att dela med sig av sina erfarenheter och på så sätt medverkat till att denna rapport var möjlig att skriva. Vi vill även tacka Stiftelsen Allmänna Barnhuset som bidragit med finansiellt stöd.

Författarna ansvarar tillsammans för innehållet i rapporten. Anette Bolin har främst bidragit med att genomföra intervjuer, bearbeta och analysera material. Emma Sorbring har främst bidragit med teoretiskt analysarbete.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	3
FÖRORD	4
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
SAMMANFATTNING	7
INLEDNING	8
SAMARBETE KRING BARN SOM FAR ILLA ELLER RISKERAR ATT FARA ILLA.....	9
BARNES AGENCY	10
BARNES OCH UNGAS ERFARENHETER AV ATT FÅ TYCKA TILL OM INSATSER OCH VILKA SOM SKA HJÄLPA TILL	11
BARN OCH UNGAS ERFARENHETER AV ATT FÅ TYCKA TILL OCH PÅVERKA I OLIKA SAMARBETSMÖTEN	13
GENOMFÖRANDE.....	14
Barnen och ungdomarna i studien.....	14
Intervjuer	15
Analysmetod	16
Etiska överväganden	17
RESULTAT	18
Hur påverkar barn och unga vilka professionella som samarbetar omkring dem, och på vilket sätt uttrycks barns agency i detta?.....	19
Att minska antalet professionella så att det blir hanterbart	19
Att välja bort de professionella som inte upplevs hjälpa till	20
Att välja de professionella som förstår och lyssnar.....	21
Att låta det rulla på och acceptera de professionella som erbjuder	22
Hur upplever barn och unga möjligheter att uttrycka åsikter och påverka i interprofessionella samarbetsmöten?	23
Professionellas pratande hindrar möjligheten att uttrycka åsikter.....	23
Språket hindrar möjligheterna för att uttrycka åsikter.....	24
Vilka strategier används för att uttrycka åsikter och påverka i interprofessionella samarbetsmöten?	25
Att stänga av för att "stå ut" men ändå lyssna.....	25
Att lämna samarbetsmöten	27

Att kommunicera på ett särskilt sätt.....	27
SLUTSATSER.....	29
Att vara medskapare av en nätverkskarta över vilka som hjälper till	29
Samtalskultur och uttalat syfte med samarbetsmöten tystar unga.....	30
REKOMMENDATIONER.....	32
Att synliggöra ungas egen nätverkskarta över vilka som ska hjälpa till.....	32
Att variera formen på samarbetsmöten.....	33
Studiens begränsningar	33
REFERENSER	34

Sammanfattning

Denna studie undersöker interprofessionellt samarbete i social barnavård ur barns och ungdomars perspektiv. Syftet med studien är att undersöka barns och ungdomars erfarenheter, förståelse och agerande i situationer vilka inkluderar interprofessionellt samarbete inom social barnavård. De frågeställningar som varit i fokus är: Hur erfar och förstår barn och unga situationen när många olika professionella samarbetar omkring dem? Hur upplever barn och unga möjligheterna att uttrycka sin åsikt och sina möjligheter att påverka i interprofessionella samarbetsmöten och på vilket sätt kommer deras agency till uttryck?

Undersökningen görs med hjälp av en teoretisk ansats utifrån barns agency. Barns agency innebär att barns och ungdomars aktörskap och reflexiva förmåga framhålls. Tre kriterier för barns agency har använts i analysen av intervjuer med tjugoåttio barn och ungdomar mellan fem och tjugo år. Dessa kriterier är (1) barnet som meningsskapande, (2) barnet som aktivt agerande, (3) barnets tilltro till den egna förmågan att påverka. De intervjuade barnen och ungdomarna har insatser från socialtjänsten och flera professionella samarbetar omkring dem.

Resultatet visar att för de yngre barnen (5-10 år, n=6) uttrycks agency primärt i form av meningsskapande. Deras förståelse är att det är föräldern som bestämmer vilka professionella som ska vara med och hjälpa familjen. I intervjuer med de yngre barnen är det sparsamt med material som kan tolkas utifrån kriterierna att de själva är aktiva eller tillskriver att de har förmågan att påverka vilka professionella som hjälper familjen. De äldre barnen/ungdomarna (11-20 år, n=22) uttrycker för agency visar fyra teman där agerande och tilltro till den egna förmågan att handla i allra högsta grad framträder. De två första temana involverar *exkludering av olika hjälpare* från de ungas egenkonstruerade nätverksskarta av samarbetet. De unga väljer bort professionella på basis av att de inte har tid att träffa så många eller att de bedömer att de professionella inte gör ett kvalitativt bra arbete som leder till ett bättre liv. Det tredje temat handlar om *identifikation av vilka professionella de unga uppfattar kan hjälpa dem*. Det fjärde temat visar hur agency uttrycks genom att de unga aktivt beslutat att *finna sig i* de vuxnas organisering av samarbetslösningar, det vill säga vilka professionella som ska vara inblandade i att hjälpa dem. Som respons på forskningsfrågorna om möjligheterna att uttrycka sin åsikt på samarbetsmöten uttrycks agency för den yngre gruppen primärt genom meningsskapande. Det förväntas, säger de, *att de ska leka* snarare än delta i mötet och yttra sig. För den äldre gruppen karaktäriseras möten av en samtalskultur där de professionella dominerar, inte lyssnar, och de använder ett språk som är svårt att förstå. Tre typer av strategier identifieras för att påverka samarbetsmöten: *strategin att stänga av men ändå lyssna*, *strategin att lämna möten* och *strategin att kommunicera på ett särskilt sätt*.

Inledning

Samarbete kring socialt utsatta barn och ungdomar har varit i fokus de senaste 20-30 åren. Det finns berättelser om när samarbetet har varit katastrofalt och professionella har haft konflikter om exempelvis status, roll, ansvar och ekonomi, men också berättelser om förhöjd kvalitet och effektivitet.¹ Den relativt omfattande forskningen om interprofessionellt samarbete utgår dock främst från professionellas eller organisationers perspektiv.² Forskning där barns och ungdomars erfarenheter systematiskt lyfts fram som en kunskapskälla som rör interprofessionellt samarbete inom social barnvård är däremot mer begränsad.³ Med utgångspunkt i att undersöka interprofessionellt samarbete från barns och ungdomars perspektiv är det vår förhoppning att resultatet som presenteras i denna rapport kan vara användbart för att förbättra samarbetet kring socialt utsatta barn och unga.

I det praktiska arbetet kring barn och ungdomar inom social barn- och ungdomsvård finns det ofta många vuxna som vill hjälpa till. Dessa hjälpare kan tillhöra olika organisationer och ha olika utbildningar, men de kan också tillhöra samma organisation och ha olika uppdrag. Det är inte ovanligt att ett barn eller en ungdom har kontakt med 8-9 hjälpare under en och samma period. Inom socialtjänsten kan dessa ”hjälpare” bland annat bestå av: socialsekreterare för barn och ungdom, familje- och ungdomsstödjare, mottagningssekreterare, socialpedagoger, familjehemssekreterare, barnsekreterare, fältassistenter, familjehem, kontaktfamiljer och kontaktpersoner. Inom öppen och sluten barn- och ungdomspsykiatri (BUP) kan de exempelvis bestå av barnpsykiatriker, psykologer, kuratorer, behandlingsassistenter och sjuksköterskor. I skolan kan det bland annat handla om lärare, fritidspedagoger, elevassistenter, skolsköterskor och kuratorer. Inom fritidsförvaltningen finns det fritidsledare och inom polisen kan närpolisen aktivt arbeta för att stödja barn och ungdomar.⁴ Vanligtvis byts hjälpare över tid och barnet eller ungdomen kommer frekvent i kontakt med nya hjälpare. En fråga som vi har ställt oss är hur barn och unga erfar och hanterar detta stöd som i deras ögon består av ett flertal vuxna hjälpare, det som vi benämner interprofessionellt samarbete. Vi kommer i rapporten att använda termen professionella med innebörden att de som är inblandade i samarbete kring de barn eller ungdomar som deltar i studien har någon form av anställning och får betalt för att erbjuda stöd. Vår utgångspunkt är att barn och ungdomar inte specifikt särskiljer de vuxna som på något sätt har i uppgift att hjälpa dem utifrån utbildningsbakgrund eller specifik professionstillhörighet, utan det är mer troligt att barn och ungdomar refererar till vad de vuxna som ska hjälpa till säger och gör i praktiken.

Syftet med studien är således att undersöka barns och ungdomars erfarenheter, förståelse och agerande i situationer vilka inkluderar interprofessionellt samarbete inom social barnvård. De frågeställningar som varit i fokus är: Hur erfar och förstår barn och unga situationen när många olika professionella samarbetar omkring dem? Hur upplever barn och unga möjligheterna att uttrycka sin åsikt och sina möjligheter att påverka i interprofessionella samarbetsmöten och på vilket sätt kommer deras agency till uttryck?

1 Glenny & Roaf, 2008

2 Gardner, 2004; Socialstyrelsen, 2007

3 Socialstyrelsen, 2006; SOU: 2010:95; Stead, Lloyd & Kendrick, 2004; Willumsen, 2006

4 Självklart finns det vanligtvis fler hjälpare i det privata sociala nätverket. De hjälpare som avses i denna studie är de som har betalt för att stödja barnet eller ungdomen, de som kan sägas ingå i ett professionellt nätverk.

Samarbete kring barn som far illa eller riskerar att fara illa

Det finns i tidigare forskning om samarbete ingen enhetlig definition av vad samarbete betyder eller hur det ska benämnas. Begrepp som ”samordning”, ”samsyn”, ”kollaboration”, ”samverkan”, ”tvärprofessionellt teamarbete”, etcetera. används med olika innebörder i olika texter av olika aktörer.⁵ Denna studie utgår från Meads och Ashcrofts definition av samarbete som innebär i en enkel form att samarbete definieras som att ”jobba ihop” och outtalat finns dimensionen av olikhet och likhet.⁶ Olikheten kan bestå i olika utbildningar, olika uppdrag, olika verksamheter, likheten består i att man något sänar har delade mål eller delade aktiviteter som står i fokus.

At its simplest collaboration is about working together. It therefore implies both difference (it is something less than complete integration or unification), and commonality (there is some shared goal or activity which is the focus of collaboration)⁷

Ett vanligt sätt att förstå samarbete på är att lyfta fram faktorer som kan påverka samarbete. Generellt lyfts strukturella och kulturella hinder så som olika kunskaps- och förklaringsmodeller, olika regelverk och olika organisatoriska förhållanden och ekonomi fram som hinder för samarbete.⁸ Psykologiska hinder så som värderingar, uppfattad status och legitimitet och hur man uppfattar samarbetsprocessen är andra faktorer som påverkar.⁹ Främjande faktorer är att hindrande faktorer har kunnat överbryggas och på så sätt tillför olikheter kraft i samarbetet. I sin skrift om strategier för samarbete kring barn som far illa eller riskerar fara illa tar Socialstyrelsen fram de tre S som behöver finnas: styrning, struktur och samsyn. Styrning handlar om ledning, ekonomi, gemensamma tydliga mål och roller. Struktur avser exempelvis att använda kontrakt, samordnare eller koordinator. Samsyn innebär bland annat en gemensam bild av vad som ska utgöra fokus i arbetet, att ha gemensam syn på samhällsuppdraget och likartad syn på när samhället ska ingripa. Interprofessionellt samarbete kring barn och unga inom social- barn och ungdomsvård har främst utgått från professioners och organisationers perspektiv och intressen, men vår mening är att utveckling av samarbete behöver bygga på kunskap utifrån fler perspektiv. Förenklat kan man säga att utifrån ett organisationsperspektiv på samarbete har organisationen intresse av att det finns tydlighet kring ansvarsområden.¹⁰ Från ett professionsperspektiv har professionen intresse av att bevaka så att de professionella ansvarar för arbetsuppgifter som specifikt tillhör deras profession. Detta för att stärka sin legitimitet och status.¹¹ Utifrån ett barn och ungdomsperspektiv är det rimligt att förvänta att de är intresserade av att få sin situation förändrad till det bättre. I denna studie är barns och ungdomars perspektiv på samarbete i fokus.

5 Boklund, 1995; Danermark, 2009; Wittington, 2004

6 Meads & Ashcroft, 2005, s 15

7 Ibid.

8 Axelsson & Bihari, 2007

9 Danermark m.fl., 2009

10 Socialstyrelsen 2013

11 Bolin 2011

FIGUR 1. TRE PERSPEKTIV PÅ SAMARBETE: ORGANISATION, PROFESSION OCH BARN OCH UNGDOMARS PERSPEKTIV.

Barns agency

En central teoretisk utgångspunkt är att analysera det barnen och ungdomarna säger om interprofessionellt samarbete med hjälp av teorier om barns handlingsutrymme och *agency*.¹² Begreppet *barns agency* används av forskare inom vad som ibland benämns i internationell litteratur som den ”nya barn och ungdomssociologin” (The New Sociology of Childhood), vilket innebär en syn på barn som aktiva kreativa aktörer som producerar sin självständiga, unika barnkultur samtidigt som de bidrar till att producera vuxensamhällets struktur. Denna inriktning växte fram under 1980-talet i opposition mot främst den traditionella utvecklingspsykologin, men också mot sociologins sätt att framställa barn och ungdomar. Medan utvecklingspsykologin kritiserades för att betrakta barns utveckling som väsentligen styrd av biologiska mognadsprocesser och oberoende av samhällsförhållanden anklagades sociologin för att framställa barn och ungdomar som helt formade av yttre förhållanden. Den nya barndomssociologins förespråkare framhöll istället barns och ungdomars aktörskap och reflexiva förmåga. Den nya barndomssociologin var också ideologiskt motiverad av en generell ambition att stärka barns och ungdomars rättigheter och inflytande i samhället. Samtidigt uppmärksammas det teoretiskt att även om man betraktar barnet som en kompetent aktör är barn sårbara och i behov av vuxna för stöd och skydd och det är därför viktigt att undersöka barns kompetenser och styrkor såväl som deras restriktioner, gränser och deras förhandlingsstrategier med vuxensamhället.¹³ Sammanfattningsvis kan man säga att barnet är aktivt och kompetent i att utifrån sina erfarenheter tolka situationer och agera utifrån dessa tolkningar. Detta är dock inte detsamma som att säga att barn i alla situationer är kompetenta att agera på det sätt som är bäst för dem.

Ibland kan användandet av barns agency vara ideologiskt motiverat och barns positiva agerande och inflytande i olika frågor lyfts fram som en idealbild av aktiva och kompetenta barn. Exempel på det är när barns handlingskraft lyfts fram i exempelvis att påverka i miljöprojekt, skolprojekt etcetera. En annan utgångspunkt är att undersöka vad aktiv och kompetent kan innebära för olika grupper av barn, i en given kultur exempelvis barn som invandrat, barn till föräldrar med missbruksproblem etcetera.¹⁴ I denna studie kan de barn och unga som intervjuats betraktas

¹² Corsaro, W.A., 1997

¹³ Punch, 2001

¹⁴ Eickelkamp, 2011

tillhöra gruppen barn som barn som far illa eller riskerar att fara illa och som får stöd av socialtjänsten.¹⁵

Att vara aktiv och kompetent, oavsett vilken grupp barn det handlar om, kanske inte alltid går hand i hand med bilden av hur vuxna rent generellt föreställer sig innebörden i att vara aktiv och kompetent, nämligen som något positivt. När delaktighet och påverkan studeras med barns agency som teoretisk utgångspunkt kan situationer som vuxna kanske inte vid första anblicken uppfattat som positiva ändå synliggöra att delaktighet och påverkan kan uttryckas på andra sätt än de förväntade. Ett exempel på detta är att delaktighet snarare uppfattas som något positivt när det handlar om barns inflytande på hur miljön ska bli bättre än exempelvis, som i denna studie, då agency uttrycks med att stormigt lämna ett samarbetsmöte eller att vägra träffa en psykolog som setts som ett viktigt stöd. Ett sådant beteende kanske inte stämmer helt överens med en ideal samhällelig bild av ett aktivt och kompetent barn, men i denna situation för detta barn, är beteendet ett exempel på en aktiv och kompetent handling.

För att undersöka barnens och de ungas erfarenhet, förståelse och agerande i situationer av interprofessionellt samarbete kommer vi att använda Kuczynskis och hans medarbetares tre kriterier för barns agency:(1) barnet som meningsskapande, (2) barnet som aktivt agerande och (3) barnets tilltro till den egna förmågan att påverka.¹⁶ Dessa tre kriterier utarbetades under 1990-talet av Kuczynskis m fl och ryms inom en modell för föräldra-barnrelationer i förhållande till uppfostran. Modellen fokuserar ömsesidigheten och att barn och föräldrar i interaktion skapar uppfostran snarare än, som tidigare i forskning, betrakta föräldra- barnrelationer utifrån mer ensidiga modeller där det är föräldrarna som skapar uppfostran. Förståelsen för barn-vuxenrelationen som interaktiv är rotad i barns förmåga att skapa mening utifrån den sociala situation de befinner sig i och barns aktiva förmåga att omsätta, välja ut, göra motstånd eller bedöma lämpligheten av vuxnas agerande och förmedlande av normer och dylikt.¹⁷ När det handlar om agerande lyfts barnets intentionalitet, målorientering, strategiska beteende, medan barns tilltro till den egna förmågan om att klara av en uppgift är rotad i tidigare erfarenheter av agency och uppfattningen om att ha makt och kontroll över sin person och sitt handlingsutrymme.¹⁸

Kuczynskis m fl kriterier har använts bland annat för att undersöka barns agency i relation till föräldrars disciplinering i uppfostran.¹⁹ På liknande sätt kan dessa kriterier vara användbara för att fånga barns agency i förhållande till stöd för barn inom social barn- och ungdomsvård. Barnen kan tänkas vara i ett relativt likvärdigt beroendeförhållande till professionella som barn är till sina föräldrar när det handlar om fostran. I fallet med barn och ungdomar inom social barnavård handlar det om fostran inom samhällsvård.

Barns och ungas erfarenheter av att få tycka till om insatser och vilka som ska hjälpa till

Studier som tar upp barns och ungas erfarenheter av socialtjänsten handlar företrädesvis om barn och ungdomar i familjehem eller på HVB-hem.²⁰ Forskning som generellt tar upp socialtjänstens insatser är mer begränsad.²¹ Även om fokus i de flesta studier inte varit barns meningsskapande,

15 Ibid.

16 Kuczynski et al., 1999

17 Kuczynski et. al., 1999 s. 27

18 Ibid. s. 28).

19 Sorbring, 2005

20 Burgess, Rossvoll, Wallace & Daniel, 2010; Dalrymple, 2005; Höjer & Sjöblom, 2009; Mason, 2008

21 Spratt & Callan, 2004

agerande och tilltro till egen förmåga att påverka interprofessionellt samarbete, kan resultaten hjälpa oss att förstå hur barn kan uppleva det när de får olika insatser av socialtjänsten. Forskning om barn och unga i familjehem eller HVB-hem indikerar generellt att barn som bor i familjehem eller på HVB-hem upplever en avsaknad av makt i vuxen-barnrelationer.²²

Barns erfarenhet av maktlöshet respektive möjligheter till att påverka i möten med socialtjänst och socialarbetare uttrycks på olika sätt. Det kan involvera känslor av vanmakt och hjälplöshet som har sitt ursprung i att man inte fått möjligheter att utöva och träna på att ta beslut som rör en själv, eller uttrycka sin åsikt, eller för den delen att träna på att formulera egna åsikter.²³ Barn i familjehem eller HVB-hem vittnar om att det är socialsekreteraren som har makten att bestämma både på lång och kort sikt.²⁴ Studier har visat att barn upplever maktlöshet när socialsekreteraren är opersonlig, då det ger mindre möjligheter att påverka de beslut socialsekreteraren tar.²⁵

Barn tenderar att bedöma socialsekreterare beroende på deras förmåga att kommunicera och förmåga att lyssna. De socialsekreterare som misslyckades med att lyssna upplevdes av barnen och ungdomarna att vara till liten nytta. Däremot de som hade förmågan att kommunicera och lyssna uppskattades och det fanns en känsla hos barnen och ungdomarna att socialarbetaren använde sin makt för att göra barn och ungdomar delaktiga. Konsekvensen blev att på så sätt kunde barnen och ungdomarna påverka sina insatser när de var placerade på institution eller i fosterhem.²⁶ Till exempel visar en studie om placerade barn mellan 9 och 18 år att socialsekreterare fungerade som en allierad nyckelperson som kunde stödja dem i att överleva i en miljö som var ”fientlig” och svår att vara i. Misslyckades socialsekreteraren med att forma en sådan allians kunde barnet uppleva sig väldigt sårbart och ensamt.²⁷ En studie, där 27 barn intervjuats med fokus på barnavårdsutredningar, visade att barnen vanligtvis upplevde att de inte gavs makt och möjlighet att välja socialsekreterare, påverka vilken insats som beslutades eller vad man skulle prata om.²⁸ Dock kunde barn ibland få möjlighet att i någon mån ”välja” genom att använda olika strategier för att engagera sig, exempelvis genom att inte kommunicera eller avleda samtalen på olika sätt.

En ytterligare aspekt av hur barn upplever brist på makt är att det är socialarbetaren som bestämmer var och när ett möte ska äga rum. Det är vanligtvis så att föräldrar eller fosterföräldrar ”tar med sig” barnet till mötet och barn har inte mycket att säga till om i sådana situationer.²⁹ I samma studie uppgav barnen att de upplevde att socialarbetaren visade sig vara opålitlig genom att inte hålla tiden eller inte dyka upp på avtalat möte. Barnen tolkade detta beteende som att socialarbetaren inte prioriterade dem och denna upplevelse bidrog till en känsla av maktlöshet.³⁰

Makt i vuxen-barnrelationen uttrycks också genom att det är socialarbetaren som har makt att göra bedömningen att avsluta kontakten medan barnet eller ungdomen har begränsade möjligheter att avsluta en sådan kontakt.³¹ Barn och ungdomar upplever att socialarbetare ofta byts ut och nya socialarbetare introduceras och barn och ungdomar har inget att säga till om vid dessa byten.³² En studie om konsekvenser av byte av socialarbetare visar att barn slutar att

22 Dalrymple, 2005; Mason, 2008; Munro, 2001

23 Lesson, 2007

24 Lesson, 2007; McLeod, 2007; Ward, Skuse & Munro, 2005

25 Lesson, 2007; McLeod, 2007

26 Lesson, 2007; McLeod, 2007; Munro, 2001

27 McLeod, 2010

28 Bell, 2002

29 Munro, 2001

30 Ibid.

31 Bell, 2002

32 Burgess et al., 2010; Munro 2001; Strolin-Goltzman, Kollar & Trinkle, 2010

engagera sig emotionellt i nya relationer med socialarbetare, vilket i sig, enligt forskarna, är allvarligt då barn som är omhändertagna ofta har fler avbrutna vuxenrelationer än andra. Forskarna menar vidare att stabila och pålitliga vuxenrelationer är särskilt viktiga för att generellt främja hälsosamma relationer för dessa barn. Dock kan byte av socialarbetare också visa sig vara positivt då det ger nya möjligheter att skapa en bättre relation med en ny socialarbetare om relationen med den tidigare socialarbetaren varit bristfällig.³³

Andra områden där makt i vuxen-barnrelationen har kommit till uttryck handlar om tillgång till och spridning av information om barnets situation. Det är enligt barnen socialarbetaren som kontrollerar informationsutbytet kring dem. Barnen upplever att de inte ges möjlighet till att få information i den grad de önskar men även i relation till att få bestämma om vilken information som ska spridas om deras situation och till vilka.³⁴ De upplever att det ibland är oklart om vilka som samarbetar omkring dem, vad dessa har för ansvar och roll samt vad syftet med olika insatser är.³⁵ Whiting och Lee, som intervjuade 28 barn mellan 7 och 11 år som bodde i familje- eller HVB-hem, konstaterade att barnen spekulerade brett kring framtiden, då de var förvirrade kring vad som var tanken med insatsen.³⁶

Barn och ungas erfarenheter av att få tycka till och påverka i olika samarbetsmöten

Samarbete kring barn som far illa eller riskerar att fara illa konkretiseras ofta i olika formella möten, möten som involverar både att ta beslut och planera.³⁷ Flera studier har fokuserat på barns röster och perspektiv i olika formella möten inom de sociala barnavårdssystemen.³⁸

Holland och O'Neil, intervjuade 25 barn och ungdomar mellan 6 och 18 år som deltagit i nätverksmöten (Family Group Conference).³⁹ Ett resultat var att barn och unga i studien uppfattade att formaliserade möten var värdefulla, men också svåra att närvara på. Värdet var att de fick information om sin framtid och upplevde sig stärkta efter ett möte även om de innan mötet varit riktigt nervösa. Svårigheterna bestod i att de upplevde vanmakt då de inte blev lyssnade på eller betrodda. Ett ytterligare resultat var att motivet till att genomföra nätverksmöten skiljde sig åt för barnen, socialarbetarna och föräldrarna. Föräldrar och socialarbetarna såg möjligheter att få praktiska lösningar som ett motiv till att ha möten. Barn och ungdomar såg däremot möjligheter att få träffa sin familj som ett centralt motiv och ibland även som en möjlighet att konfrontera till exempel sin förälder med stöd av socialarbetarna.

Forskare som fokuserade på nätverksmöten (Family Group Conference) observerade möten gällande familjer med barn mellan 0 och 8 år under tre år. De fann att antalet professionella som närvarade på möten alltid var fler än antalet familjemedlemmar och personer från deras sociala nätverk. De professionella dominerade på möten genom att prata mest frekvent jämfört med familjemedlemmarna och deras sociala nätverk. När barnen uppmuntrades till att uttrycka sina åsikter avböjde de. Ibland var barnen närvarande genom att leka i väntrum utanför möteslokaler.⁴⁰

33 Burgess et al., 2010

34 Bell, 2002; Whiting & Lee, 2003

35 Bell, 2002

36 Whiting & Lee, 2003

37 Willumsen & Skivenes, 2005

38 Healy, Darlington & Yellowlees, 2012; Holland & O'Neill, 2006; Rasmussen, Hyvönen, & Mellberg, 2004

39 Holland & O'Neil's 2006

40 Healy et al., 2012

Rasmusson, Hyvönen och Mellberg undersökte utvärderingsmöten inom BBiC (Barns behov i Centrum) med fokus på barns delaktighet och medbestämmande.⁴¹ I den del av undersökningen som handlade om barns upplevelse av möten intervjuade de 11 barn mellan 8 och 18 år.⁴² De fann bland annat att en del barn och ungdomar upplevde utvärderingsmöten som stödjande. De kände att de hade kontroll över mötet, att de blev lyssnade på och kände sig stärkta. Några hade mer blandade upplevelser på så sätt att de kände sig lyssnade på men kände också att de var i underläge. Andra hade mycket negativa erfarenheter och kände sig helt maktlösa och att de professionella snarare pratade till än med dem. Gemensamt för alla barn och ungdomar var att de ville delta i möten, även om de upplevde dem som ganska tråkiga. Anledningen till detta var att det är på möten som beslut tas, de kan få reda på viktig information och de kan få säga vad de tycker. Författarna fann även att ungdomar utvecklade taktiska sätt att uttrycka sig på för att påverka vad de professionella sa eller bestämde på möten.

Språkets betydelse som ett maktverktyg i möten har också beforskats. Jane Dalrymple, fann i sin studie om att använda en särskild företrädare (advocacy) för ungdomar i möten, att ungdomarna identifierade att det kunde vara svårt om företrädaren tillhörde socialtjänsten. Företrädarna kunde exempelvis riskera att förlora jobbet om de var för kritiska.⁴³ Dalrymple menar att paradoxen var att för att företrädarna skulle vara framgångsrika behövde de omformulera ungdomarnas röst till en vuxen och professionell terminologi. Särskilt lyfter hon fram hur företrädarna för ungdomarna berättade att de blev indragna i en professionell jargong utan att det var det som var avsikten. En studie om ett vårdkedjeprojekt inom Statens Institutionsstyrelsens behandlingshem (SiS) visar likande resultat. De särskilda samordnare som anställs för att vara ungdomarnas röst utvecklas till att bli administratörer av olika samarbetsmöten snarare än att företräda ungdomarna.⁴⁴

Genomförande

En kvalitativ ansats har använts där barn och unga betraktas som sociala aktörer.⁴⁵ Denna ansats skiljer sig från ansatser som betraktar barn som subjekt med fokus på att deras erfarenheter bedöms utifrån ålder och mognad. Ofta är ålder ett inkluderingskriterium i sådana studier. Studier som betraktar barn och unga som sociala aktörer har snarare fokus på subjektivitet, erfarenheter och kompetenser än ålder och mognad. Flera forskare påpekar också att när man använder intervju som verktyg för att få fatt i information behövs hänsyn tas till barns och ungas förmåga att berätta. I denna studie innebär det att barnens och de ungas berättelser kan förstås i ljuset av att de lever i problematiska livssituationer som innebär att de får insatser från socialtjänsten. Det barnen och ungdomarna säger i intervjuerna kan förstås belysa hur de retrospektivt skapar en berättelse. Intervjun fungerar alltså även för de unga som ett sätt att förstå och förklara sina erfarenheter av interprofessionellt samarbete.⁴⁶

Barnen och ungdomarna i studien

Barnen och ungdomarna i studien (N=28) rekryterades från individ- och familjeomsorg i två medelstora städer i Västsverige. Inkluderingskriteriet för att bli tillfrågad om att delta i studien var (i) att barnet eller ungdomen har insatser från socialtjänstens individ- och familjeomsorg (IFO) och att mer än en professionell skulle hjälpa till (ii) att åtminstone en av dessa professionella,

41 BBiC är en utredningsmodell som används i många kommuner i Sverige

42 Rasmusson, Hyvönen & Mellberg 2004

43 Healy et al., 2012

44 Basic 2012

45 Christensen och Prout 2002

46 Whiting and Lee 2003

förutom de som arbetade inom individ och familjeomsorgen med utredning och insatser, skulle tillhöra en annan sektion/avdelning (som hade ett annat slags uppdrag och ansvarsområde) eller att de tillhörde en annan organisation, exempelvis skola, barnpsykiatri, polis, fritidsgård eller primärvård.

Barn och ungdomar tillfrågades primärt av socialsekreterare på barn- ungdomsgrupper inom IFO om de kunde delta i studien som innebar att bli intervjuad av en forskare. Barnen och ungdomarna samt deras vårdnadshavare, om de var under 15 år, informerades om att två biobiljetter var ersättning för att de tog sig tid att bli intervjuade. Endast i två fall (av 30 tillfrågade) avböjdes deltagande. Denna låga andel av att inte vilja delta i studien kan tolkas på två sätt. En tolkning är att barnen och ungdomarna attraherades av att få biobiljetter som tack för besväret och/eller att de tilltalades av att få möjlighet att prata om hur de upplever vad de professionella omkring dem gör. Den andra tolkningen är att med tanke på att det var socialsekreteraren, som också har makt över insatser, som tillfrågade kan ungdomarna och barnen uppfatta att de inte hade något val.

Den här metoden att rekrytera kan innebära att urvalet blir skevt på så sätt att socialsekreterarna medvetet kan välja att tillfråga barn och ungdomar som de upplever är mindre kritiska till de insatser de får och samarbetet kring dem. Samtidigt indikerar inte de intervjuer som har genomförts att det blivit ett skevt urval av detta slag eftersom både kritiska och uppskattande åsikter om socialtjänstens insatser framkommit. Åldern på de intervjuade varierade mellan 5 och 20 år. Av de intervjuade barnen var 6 stycken mellan 5 och 10 år och 22 stycken mellan 11 och 20 år.

Vid intervjutillfället hade barnen och ungdomarna haft bistånd av olika insatser från sex månader till att ha bott i familjehem eller HVB-hem i flera år. Majoriteten hade haft insatser mer än två år. Av det totala antalet barn och ungdomar hade 5 fått 1-3 insatser, 10 hade fått 4-7 insatser och 13 hade 8 - eller mer insatser. Dessa insatser kunde bestå av olika sorters utredningar/stöd, till exempel socialtjänstens utredning av missförhållanden, barn och ungdomspsykiatrisk utredning/stöd, inläggning på barn och ungdomspsykiatrisk avdelning, specialpedagogisk utredning/särskilt stöd i skolan. Det kunde handla om olika boendeformer, exempelvis familjehems/HVB-placering, akutboende, LSS korttidsboende eller kontaktfamilj. Även insatser i form av olika former av öppenvårdsinsatser till familjen eller ungdomen, exempelvis träffa en ungdomssocialarbetare, kontaktperson, att föräldrar deltar i familjeprogram, stödsamtal på BUP eller kuratorssamtal på skolan fanns med.

Intervjuer

Intervjuerna var semistrukturerade och en intervjuguide med öppna frågor grupperade i tre teman användes: (i) Vem gör vad och varför och på vilka grunder (arbetsdelning) (ii) makt och möjligheter att påverka (iii) emotionella aspekter.

Intervjuerna med de yngre barnen (5-10 år) ägde rum i deras hem och vid alla tillfällen var det en mamma närvarande. Mamman och barnet fick instruktioner att det var primärt barnet som skulle samtala i intervjun men ville barnet ha stöd i att uttrycka sig eller inte kom ihåg så kunde de vända sig till sin mamma. Det var barnet som kontrollerade samtalet. Detta fungerade väl i alla intervjuer förutom vid ett tillfälle och intervjuaren fick gå in och bryta när en mamma inte väntade in att barnet själv bad om hjälp, men efter att ha förnyat instruktionerna fungerade det fortsättningsvis bra. Intervjuerna med de äldre barnen och ungdomarna (11-20 år) genomfördes främst utan förälder och i andra offentliga lokaler så som i en skola eller i socialförvaltningens lokaler.

I början av intervjun fick barnet/ungdomen lista de professionella som var inblandade i att stödja dem och deras familj över tid, samt hur gamla de varit då socialtjänst eller annan organisation, exempelvis ungdomspsykiatri, elevhälsa på skolan etcetera blev inblandad.

Även en surfplatta som innehöll tjugo olika bilder som designats för att fånga barns och ungdomars erfarenheter av professionellas stöd användes. Designen är inspirerad av, och liknar metoden att använda sig av vinjetter för att presentera hypotetiska situationer för att fånga barns skapande av mening, agerande och tilltro till den egna förmågan att påverka.⁴⁷ Bilderna stimulerade olika minnen av situationer vid barn-vuxeninteraktion och känslor kring dessa. Forskaren introducerade bilderna med att berätta att dessa var arrangerade (och inte verkliga händelser) för att skapa samtal om hur man kan tänka om samarbete på olika sätt.

Barnet/ungdomen ombads välja tre bilder som den tyckte hade med samarbete att göra eller handlade om att vuxna skulle hjälpa till. Därefter valde forskaren tre bilder som introducerades. Ett exempel är en bild som visar två vuxna och ett barn i tio till elva års ålder som sitter runt ett bord och ser upptagna ut med att titta på samma papper. Bilden introducerades med orden att det var en socialarbetare och lärare som träffades för att prata med ett barn och barnet känner att det verkligen får vara med och prata och bestämma saker. Därefter ställdes frågan: Känner du igen det här? Utifrån de bilder barnet/ungdomen valde ombads de berätta hur de tänkt när de valde bilden, vad den handlar om. Därefter fick de frågan om de känner igen detta från sitt liv på något sätt. Metoden fungerade väl och intervjuerna gav ett rikt material om barns och ungas erfarenheter och förståelse om interprofessionellt samarbete.

Analysmetod

Intervjumaterialet bearbetades med stöd av QDA bearbetningsprogram (*Qualitative Data Analysis* software version 4.0.6). Varje intervjuutskrift behandlades som ett fall, och totalt utgjordes databearbetningsmaterialet av 28 sådana fall. En kodningsram inspirerad av tematisk analys skapades. Tematisk analys innebär att finna olika mönster i materialet och tematisera innebörden. Detta har gjorts i flera steg, först transkriberades intervjuerna, därefter läste vi igenom dem flera gånger och ett så kallat kodningsträd med huvudtema och undertema utifrån intervjumaterialet identifierades.⁴⁸

Slutgiltigt kodträd:

1. Professioner
2. Organisationer
3. Arbetsuppgifter och ansvar för insatser
4. Samarbete: subkoder så som utbyte av information, syfte, kommunikation
5. Makt i barn-vuxenrelation: subkoder så som beslutsfattande, känsla av att bli lyssnad på, möjligheter att uttrycka sig, praktiskt agerande
6. Samarbetsmöten: subkoder så som agerande för att påverka, tankar om att kunna påverka, professionellas roll, antal möten, antal deltagare, motiv till möte
7. Byte/avslut av inblandade professionella

I nästa steg bearbetades det kodade materialet genom ökad grad av abstraktion för att kunna identifiera barns och ungas upplevelse av kapacitet för agency.⁴⁹

⁴⁷ Sorbring, 2005

⁴⁸ Se Patton, 2002 för mer information om tematisk analys

⁴⁹ Braun and Clarke, 2006

Utifrån denna analys utmejslades följande teman relaterade till frågan om upplevelsen av att kunna påverka vilka som hjälper till: *att minska antalet professionella så det blir hanterbart, att välja bort de professionella som inte upplevs hjälpa till, att välja de professionella som upplevs förstå och lyssna, och att "låta det rulla på" och acceptera de professionella som erbjuds.* Utifrån frågan som handlar om möjligheter att uttrycka åsikter och påverka i interprofessionella samarbetsmöten framträdde dessa teman: *professionellas pratande hindrar att "stänga av" för att stå ut men ändå lyssna, att lämna samarbetsmöten och att kommunicera på ett särskilt sätt.*

I tematisk analys är det viktigt att bestämma vad som är ett tema, och i så fall "storleken" på temat, det vill säga om temat behöver framträda i varje informants berättelse eller inte. Idealt framträder temat generellt i varje intervju men behöver inte göra det då syftet i kvalitativa analyser inte är att beskriva utifrån antal och frekvens utan utifrån mening och förståelse.⁵⁰ Ett tema behöver inte vara relaterat till hur ofta det kan identifieras i intervjumaterialet utan beroende på om det fångar en viktig dimension av det som sägs kopplat till forskningsfrågorna. De teman som vi valt att lyfta fram framträder både mer eller mindre frekvent men fångar viktiga aspekter av agency. Till exempel identifierades genomgående i intervjumaterialet temat *professionellas pratande hindrar möjlighet att uttrycka åsikt.* Däremot identifierades temat *att lämna samarbetsmöten* i lägre grad. Dock valde vi detta senare tema då det fångar en viktig aspekt av agency utifrån den sociala modell Valentine⁵¹ förespråkar och på så sätt tolka agerandet som en protest mot rådande norm i interprofessionella möten.

Tre kriterier för barns agency har använts i analysen av intervjuerna. Dessa kriterier är (1) barnet som meningsskapande, vilket betyder att barnet har kapacitet konstruera mening i interaktion med omgivningen. Till exempel kunde barnens eller ungdomarnas förklaringar till varför en särskild professionell, det kunde var en psykolog som var involverad i att hjälpa dem, tolkas som en sätt att skapa förståelse för vilka vuxna som var inblandade i samarbetet. (2) barnet som aktivt agerande, vilket innebär att de strategiskt och målinriktat agerade i förhållande till vilka professionella som var inblandade. Till exempel identifierades beskrivningar där barnet eller ungdomen aktivt exkluderade eller inkluderade hjälpare. Slutligen (3) barnets tilltro till den egna förmågan att påverka, vilket involverar att barnet eller ungdomen processmässigt upplever att de har handlingsförmåga och kontroll över olika situationer. Detta kunde till exempel uttryckas genom att barnen eller ungdomarna uttryckte att det var de själva som bytte ut eller tog bort professionella i nätverket för samarbete.

Under analysprocessen användes olika komparativa tekniker så som att läsa igenom intervjuerna flera gånger, omkodning, identifiera likheter och olikheter i barnens och ungdomarnas erfarenheter och förståelse av möjligheter att påverka vilka professionella som är inblandade i att hjälpa till.

Etiska överväganden

Att intervjua barn och ungdomar som varit utsatta eller misstänkts ha varit utsatta för bristande omsorg, övergrepp eller som lever under svåra förhållanden är svårt eftersom det är en per definition sårbar grupp i samhället. Intervjutillfället kan påminna barnet/den unge om svåra och smärtsamma upplevelser och det är av största vikt att det finns strukturer kring intervjun som kan reducera onödig skada för barnet/den unge. Genom att uppmuntra att vårdnadshavare eller annan omsorgsperson fanns med vid intervjun erbjöds stöd under och efter intervjutillfället, där barnet fick möjlighet att bearbeta svåra minnen som kunde komma upp. Vårdnadshavare eller omsorgspersoner (om barnet är placerat i ett familjehem) fick även information om att de kunde

⁵⁰ Braun and Clarke, 2006

⁵¹ Valentine, 2011

ta kontakt med barnens/ungdomarnas ordinarie handläggare på socialtjänsten som kunde erbjuda stöd om det skulle behövas. Det fanns inte heller, enligt oss, några uppenbara fördelar med att intervjua barn utan vårdnadshavare eller omsorgsperson.

När det gällde de äldre barnen/ungdomarna fick de välja om de ville ha vårdnadshavare eller någon annan vuxen med, vilket de dock oftast avstod från. Vi var noga med att säga att kontaktuppgifter till den forskare som utförde intervjun fanns i broschyren. Forskaren gav dem även sitt visitkort med mobilnummer efter intervjun och sa att de fick ta kontakt om de ville prata mer om intervjun eller om något gjort dem upprörda av det som kommit upp. Generellt i intervjuerna när barnen/ungdomarna förstod att intervjun handlade om hur de uppfattade de vuxna och inte fokuserade deras egen problematik, så pratade de avslappnat och verkade gilla att bli tillfrågade om sina åsikter.

En annan aspekt, som handlar om etik, var att försöka skapa trygghet i intervjusituationen för skapa förutsättningar så att barnet eller ungdomen skulle kunna berätta om sina upplevelser av interprofessionellt samarbete på ett så rikt sätt som möjligt.⁵² Ett sätt att åstadkomma det var att tydligt förklara för barnet varför intervjun skulle äga rum och varför barnet hade blivit tillfrågat att delta. Utifrån den aspekten inhämtade intervjuaren bakgrundsinformation av socialsekreteraren. Det var information av sekretessbelagd art, exempelvis uppgifter om anledningen till kontakt med socialtjänsten och vilka insatser som finns/funnits. Syftet var att kunna förklara i vilket sammanhang intervjun skulle äga rum. Till exempel inledde forskaren med att säga att: Jag vill intervjua dig om hur vuxna gör när de vill hjälpa barn. Jag vet att din mamma och pappa har bråk om hos vem du ska bo och att de fick träffa x (namnet på socialsekreteraren uppges) och att du var med. Kan du berätta om det... Men vad som var viktigt var att inte ställa följdfrågor som ledde in på den ”problematik” som fanns som grund för kontakten med socialtjänsten utan att med stöd av vad som kallas temaintroduktion hålla fokus på temat ”vad vuxna som vill hjälpa till gör” för att kunna fånga barnens upplevelse av samarbete.⁵³

Studien har godkänts av Regionala etikprövningsnämnden i Göteborg vilket innebär att tillvägagångssättet i forskningen har granskats i förhållande till Lag (2003:460) om etikprövning av forskning som avser människor. Barnen och ungdomarna, samt föräldrarna fick information om studien via en broschyr som socialsekreteraren gav dem. Informationen i broschyren bestod av syftet med studien, kontaktuppgifter till de involverade forskarna, information om att det var frivilligt att bli intervjuad och att de kunde avbryta deltagande när som helst och att den information de gav anonymiserades.

Resultat

I resultatet framställs hur barns och ungdomars *agency* det vill säga hur barn tolkar, förstår och handlar i olika situationer kommer till uttryck. Resultatet kommer att ses utifrån Kuczynski, Harach och Bernardini,⁵⁴ principer om *agency*: (1) barnet som meningsskapande, (2) barnet som aktivt agerande, (3) barnets tilltro till den egna förmågan att påverka. Först redovisas barnens och ungdomarnas beskrivning av hur de uppfattar vilka som är inblandade i att hjälpa till. Därefter kommer vi specifikt att ta upp hur barn och ungdomar beskriver att de förstår och agerar i samarbetsmöten. I texten används fingerade namn men inom parantes finns barnets reella ålder.

⁵² Ovrecidee, 2010

⁵³ ibid

⁵⁴ Kuczynski et. al.,1999

Hur påverkar barn och unga vilka professionella som samarbetar omkring dem, och på vilket sätt uttrycks barns agency i detta?

För den yngre gruppen (5-10 år, n=6) när de svarade på forskningsfrågan: Hur erfar och förstår barn och unga situationen när många olika professionella samarbetar omkring dem? uttrycks agency primärt genom meningsskapande. Deras tolkning av interprofessionellt samarbete var främst att det var föräldrarna som bestämde om barnen skulle träffa dessa vuxna i olika samarbetsmöten eller inte. Lisa (10) säger till exempel: "Mamma säger att jag inte behöver gå på möten. Socialsekreteraren vill att jag gör det... men mamma bestämmer. Jag vill inte gå på möten, jag åker hellre och rider eller är med kompisar". Intervjuerna med de yngre innehåller rikligt med meningsskapande av samarbetsituationer, och som tycks innebära att barnet förlitar sig på att det är föräldern som har ansvar och bestämmer vilka professionella som ska samarbeta och stödja familjen. Det har i intervjuerna varit färre exempel på de yngre barnens aktiva agerande för att påverka samarbetsituationer eller uttrycka kring tankar om sin egen förmåga att kunna påverka hur de professionella samarbetar.

För den äldre gruppen (11-20 år, n=22) utkristalliserade sig fyra teman när frågor ställdes om deras erfarenheter och förståelse av att olika professionella samarbetar omkring dem.⁵⁵ De två första temana involverar exkludering av vissa professionella från de ungas "egen nätverkskarta" av samarbetet, det vill säga en karta över vilka professionella som ingår i det professionella nätverk som ska stödja de unga. Det tredje temat handlar om identifikation av vilka professionella de unga uppfattar kan hjälpa dem. Det fjärde temat visar hur agency uttrycks genom att de unga aktivt beslutat att *finna sig i* de vuxnas organisering av samarbetslösningar, det vill säga vilka professionella som ska vara inblandade i att hjälpa dem. Vi kommer nedan att presentera dessa fyra teman var för sig.

Att minska antalet professionella så att det blir hanterbart

Flertalet av de unga tolkar situationen, när det är flera professionella som samarbetar, som att de inte hinner träffa alla dessa vuxna. Flera uttrycker att det ställs för stora krav på att frigöra tid för att hinna med alla möten. En konsekvens är att de får utesluta vissa av dessa hjälpare, vilket Karim (17) uttrycker på följande sätt:

Jag tränade fotboll på tisdag, fredag och sedan ska jag träffa min nya kontaktperson en gång i veckan och sedan en ungdomsstödjare, och sedan socialsekreteraren, plus psykologen. Det blev för mycket, tar för mycket tid... så jag skippade psykologen.

Det sätt som Karim beskriver att han agerar i en sådan situation kan förstås i meningen att hans uppfattning är att han aktivt bestämmer själv vilka av de många yrkesverksamma i hans nätverkskarta av hjälpare som han har tid att träffa. På sätt och vis kan man säga att Karim uppfattar att han agerar på liknade sätt som forskare funnit att professionella kan agera i samarbete. Forskare fann i en studie om samarbete att professionella aktivt valde vilka samarbetsnätverk de skulle engagera sig i. De unga i denna studie verkar göra på samma sätt.⁵⁶ De tar aktiva beslut om hur de ska agera och vem de ska träffa av de professionella. Isak (15), till exempel, som vid intervjutillfället hade fjorton aktiva kontakter med professionella, berättar att under föregående två månader var det cirka tre möten per vecka med olika konstellationer av hjälpare. Exempelvis kunde det vara möten med socialsekreterare tillsammans med ungdomsstödjare och familjestödjare, kontaktperson ihop med socialsekreterare, BUP-psykolog ihop med barnpsykiatrikern, samt skolkurator, specialpedagog och lärare som han skulle närvara

⁵⁵ I texten kommer de intervjuade barnen och ungdomarna mellan 11-20 år härnäst refereras till som de unga. Detta för att göra texten mer läsbar.

⁵⁶ Glenny & Roaf, 2008

på. Isak säger att även om han uppskattar stödet som erbjuds och kunde förstå att det kanske behövdes, så blev det för mycket. Han kände att han drunknade i olika regelbundna möten med olika vuxna:

Det var liksom inte så att jag inte vill ha hjälpen, men det blev bara för många möten, för många som vill hjälpa mig. Det var många, många, och så var det skolan, kompisar, träning, tjej. Allt på en gång ...

Kraven på att träffa flera professionella var höga och när det förslogs att Isak skulle få ytterligare stöd genom att man introducerade att en särskild KBT -ungdomssocialarbetare, förutom ungdomsstödjarna, skulle prata med honom, så sa han nej. Inte för att han inte trodde att det stödet kunde vara bra, utan för att det redan var för många professionella inblandade. På detta sätt visar Isak agency genom att bedöma situationen vara sådan att han inte skulle ha tid att ta emot det stöd som erbjöds. Han agerade genom att vägra inkludera en ytterligare professionell i samarbetet omkring honom.

På samma sätt som Isak, känner Aziza (16) att det är för många professionella involverade. I försök att minska antalet personer som arbetar med henne, och reducera antalet professionella, verkar det mest effektiva sättet att frigöra tid vara att träffa den kategori av professionella vars stöd hon värdesätter mest. Således, i vår intervju säger hon att hon vid tillfällen, med hjälp av sin far, minskat stödet från socialarbetare, och istället föredragit att träffa psykologer från barnpsykiatri (även om det har funnits tillfällen då socialsekreteraren och andra socialarbetare har kommit tillbaka in i bilden):

Aziza: Jag har känt att jag inte behöver så mycket kontakt med socialtjänsten, det räcker med psykologkontakt, så jag säger till min psykolog att det räcker att jag träffar psykologen och jag vill ha mindre kontakt med socialsekreteraren. Om det händer något hemma kan jag säga det till psykologen och vi pratar om det och i så fall kan vi ta kontakt med socialtjänsten. Det har känts som jag kan bryta kontakten med socialen då och då, det tar massa tid att gå på möten med dem.

I: Har du kunnat göra så?

Aziza: Ibland... har jag gjort det...det känns som jag alltid har haft mer behov av psykologer och terapeuter, kuratorer än med socialsekreterare.

Genom att, när det blivit för många möten med socialtjänsten, be sin pappa att avsluta kontakten med socialsekreteraren, har Aziza, liksom Isak och Karim visat agency då hon aktivt valt hur hon vill använda sin tid för att ta emot stöd på ett sätt som hon bedömer vara bäst för henne. Eftersom det är det terapeutiska stödet hon värdesätter mest kan hon vid tillfällen då hon anser att det tar för mycket tid avsluta insatserna från socialsekreterare.

Att välja bort de professionella som inte upplevs hjälpa till

En del av de unga berättar hur de lyckats förändra vilka professionella som ska hjälpa dem, och ibland har de även helt avbrutit kontakten med en särskild professionell. Genom att agera på det sättet utövar de unga egen vilja och har viss kontroll över vilka professionella som ska samarbeta. Det är inte bara att de utövar viss kontroll på *vilka* som ska hjälpa dem, utan de är också aktiva i att exkludera professionella, exempelvis psykiatriterapeut eller kontaktperson. Anledningen är inte (som ovan) att barn och ungdomar exkluderade dessa professionella på grund av brist på tid, utan anledningen är att det finns hjälpare som inte anses ha något av värde att erbjuda eller vara till någon nytta. Ett exempel är Erik (11), som var aktiv i att byta psykiatriterapeut:

Hon [barnpsykiatriens terapeut] var inte bra, när jag sa så sa hon att jag ändå måste fortsätta träffa henne för det hade teamet som samarbetade omkring mig sagt...så jag

slutade gå...och nu har jag en annan i ett annat team som är bra.

Frida (15) till exempel upplevde att hennes psykolog var "värdelös" och inte ville prata om Fridas problem. Isak (15) sa att den kontaktperson som han fått verkade bara intresserad av att få pengar och var omöjlig att prata med, så han slutade träffa honom. I båda dessa fall var det inte bara så att Frida och Isak vägrade träffa hjälparna utan de gjorde också klart för sina socialsekreterare att de inte hade behov av den sortens stöd. Genom att värdera olika typer av stöd och identifiera om ett stöd är till nytta uttrycks agency i form av att de unga modifierar det professionella nätverket omkring dem. Den uppfattning de unga ger uttryck för är att de minskar antalet professionella i samarbetsnätverkskartan till att passa *sina* behov. Detta snarare än att följa de professionellas bedömningar av behov av stöd.

I de ovan beskrivna fallen visar de unga tilltro till den egna förmågan att påverka genom att aktivt förändra nätverkskartan av vilka professionella som ska samarbeta omkring dem. Detta är baserat på en värdering av hur de vill använda sin tid och då väljer de bort professionella på olika grunder, till exempel för att de inte har tid eller inte tycker stödet är till nytta. Men det finns också exempel på situationer där en ung person radikalt motsätter sig en viss form av stöd, exempelvis stöd i att sluta droga, i samarbetet omkring sig. Detta blir tydligt när Linus, 18 vid tidpunkten för intervjun, reflekterar tillbaka till den tid då när han var 14 år. Hans handläggare krävde att han då träffade sjukvårdens drogbehandlare:

- Linus: Jag träffade honom en eller två gånger men inte igen efter det...han kunde inte få ut något av mig...du kan gå dit frivilligt om du vill, för att få hjälp att sluta droga, men jag sa att jag ville inte sluta med droger...så det var inte mer med det...jag hade just fyllt fjorton och de tog mig för första gången då jag använt droger. Jag var rätt obstinat och trött på dem så jag gick inte dit
- I: Men visste du, om jag säger så här att du inte behövde gå dit mer om du sa att du inte vill sluta
- Linus: Nä det visste jag inte men det var min attityd och det var så det blev

Från dessa exempel kan vi se hur de unga bedömer kvaliteten på de olika professionellas insatser och, som en konsekvens, tar beslut om insatsen kommer att kunna hjälpa dem eller inte.

När de unga gör en negativ bedömning, det vill säga denna insats kommer inte att vara till nytta för mig, agerar de unga med syfte att åstadkomma förändring. Genom drivkraften att åstadkomma förändring kan de unga sägas utöva ett betydande inflytande genom att välja insatser och själva välja vilka de ska få "hjälp" av. På så sätt är de aktivt med och "ritar" sin "egen" nätverkskarta av insatser och professionella som ingår i samarbetet kring dem.

Att välja de professionella som förstår och lyssnar

En del av de unga beskriver en strategi som innebär att de förmår identifiera vilka av de professionella som verkar ha färdigheter som de själva anser är viktiga för att de ska få den hjälp de bäst behöver. Bedömningen de unga gör är baserad på en uppfattning om enskilda professionellas färdigheter, men även ibland relaterad till attribut så som ålder och etnicitet. Det sätt de unga använder för att "tillåta" den professionelle att hjälpa dem är att berätta om sina problem. De beskriver detta med orden "att öppna sig, att berätta om hur dom känner och vad dom vill, och lyssna på goda råd". Detta kan tolkas på så sätt att de unga aktivt gör det möjligt för den professionella att vägleda dem. Elsa (15) som sedan tretton års ålder haft en mängd intensiva öppenvårdsinsatser, HVB-hem, och både öppen och sluten barnpsykiatrisk vård samt särskilt skolstöd säger:

...jag svarar alltid jag vet inte när dom frågar. Jag svara alltid jag vet inte när jag inte vill prata om något, och ungefär nio av dom trettio vuxna som vill hjälpa mig vet detta...jag känner att det är dom som förstår mig...så jag släpper inte dom...jag håller kvar dom genom att samla telefonnummer så att jag kan få tag på dom, en del nummer fick jag genom att titta i papper jag inte skulle titta på...

Många av de intervjuade unga gör på liknande sätt som Elsa då de aktivt väljer de professionella som kan ge dem stöd. De gör aktiva val utifrån vilka de är beredda att få stöd. Nora (15), till exempel förklarar att hennes ungdomssocialarbetare verkligen kan "läsa" henne, och hon väljer att "öppna upp" när hon pratar med henne snarare än med socialsekreteraren. Hon berättar att socialsekreteraren inte verkar kunna "läsa av" henne och hennes behov på samma sätt. Abdel (20), som har bott på sex olika ungdomsinstitutioner (SiS) säger att han alltid väljer en socialarbetare. Han förklarar att det alltid bara finns en på varje institution som har ett "gott hjärta" och som "bryr sig" och inte endast jobbar där för pengarnas skull.

Men det finns också exempel på unga som uttrycker sin agency genom att välja professionella baserat på helt andra grunder än att de upplever att de professionella kan "läsa av och förstå" dem. Ett exempel är Tom (16), som har starka åsikter om fördomar och diskriminering i samhället generellt. Tom tycks identifiera sig med grupper som är socialt utsatta och väljer att få stöd av socialarbetare som missgynnas i samhället beroende på sin etniska tillhörighet:

... jag öppnar upp till professionella som har invandrarbakgrund för jag tycker att det är så många som har fördomar om invandrare så jag väljer dem

Karim (16), som har bott i olika familjehem, och har fått särskilt stöd i skolan under hela sin skolgång säger att han väljer att berätta om viktiga privata saker och anförtro sig till professionella som är unga. Han förklarar att han gillar yngre bättre och att de förstår honom bättre för de är unga. Det är även dessa yngre som han lyssnar på.

Från dessa exempel kan vi se hur de unga bedömer kvaliteten på de olika professionellas färdighet i att skapa relationer eller attribut så som etnicitet eller ålder vilka den unge kan identifiera sig med. På basis av detta tar de beslut om att låta särskilda professionella hjälpa dem. Man kan säga att de gör en positiv bedömning, det vill säga den här professionella kommer att kunna hjälpa mig. Detta sätt att välja skiljer sig från att välja bort hjälpare utifrån en negativ bedömning av nyttan med de professionellas insatser. I denna mening kan de unga, liksom vid de negativa valen, ses utöva ett betydande inflytande och aktivt välja vem de ska få stöd av. På så sätt kan man med stöd av Kuczynski, Harach och Bernardini, tredje princip för agency säga, att de ungas agency uttrycks genom en hög nivå av tilltro till den egna förmågan att agera, då de aktivt upplever att de är med och påverkar nätverkskartan av vilka professionella som ingår i samarbetet kring dem.

Att låta det rulla på och acceptera de professionella som erbjuds

Fram tills nu har vi sett hur ungas tilltro till den egna förmågan att agera uttrycks genom att de upplever att de aktivt är med och påverkar nätverkskartan av vilka som ingår i samarbetet kring dem. Men agency kan också manifesteras på mindre uppenbara sätt. Istället för att försöka omforma samarbetsnätverket väljer några unga att finna sig i de stödstrukturer som erbjuds. De ger ett intryck av att ha accepterat de professionella som ingår i samarbetsnätverket.

Deras upplevelse är baserat på en tolkning av att grupperingen av professionella är villkorat och förändring av professionella inblandade är oundvikligt. Klara (17), som sedan sex års ålder har bott i flera familjehem och på HVB- institutioner och haft öppna insatser från socialtjänsten, barn och ungdomspsykiatri och särskilt stöd i skolan, säger så här:

- Klara: Men om jag inte gillade dem [hjälpare], kunde jag naturligtvis ha bytt, men jag hade inte energin att bry mig, för jag visste att de kommer inte vara inblandade så länge ändå.
- I: Så det var lättare...
- Klara: Låta det rulla på...liksom de kommer och går, liksom

Lotta (18), som fått öppna insatser i form av familjestöd, särskilt stöd i skolan, barnpsykiatri sedan hon var sju, och sedan hon var 14 år bott i sex olika HVB- hem, tolkar förändring över tid av "hjälpare" på liknande sätt:

Jag har låtit saker rulla på, jag har hatat några av dem, men har bara låtit det vara, jag visste en var gravid och hon skulle sluta snart iallafall, så det var ingen ide att tjata om henne, jag hade två som var bra men dom slutade också...

På ytan kan det se ut som om de unga är passiva och inte aktivt involverade i att påverka samarbetsnätverkskartan. Dock, utifrån ett agency-perspektiv, kan man se att deras upplevelse är att de aktivt konstruerar förståelse och gör en vinst/kostnadsbedömning av den ansträngning som krävs för att påverka för att åstadkomma en förändring och de långsiktiga fördelar som skulle kunna uppstå. På detta sätt kan även dessa unga människor, som på ytan är passiva, demonstrera en hög grad av tilltro till den egna förmågan att kunna påverka sin situation.⁵⁷

Vi kommer nu att gå över till nästa avsnitt i rapporten som mer specifikt fokuserar samarbetsmöten. Just samarbetsmöten har visat sig vara ett av de viktigaste forum som barnen och ungdomarna identifierar som mötesplats för samarbete, och generellt beskriver de att de upplever samarbetsmöten viktiga men näst intill outhärdliga att närvara på.

Hur upplever barn och unga möjligheter att uttrycka åsikter och påverka i interprofessionella samarbetsmöten?

För den yngre gruppen (5-10 år, n=6) uttrycks agency i samarbetsmöten primärt genom meningsskapande. De tolkar vad syftet med samarbetsmöten är, vilken roll de förväntas ta och hur de ska agera. Det förväntas, säger de, "att de ska leka" snarare än delta i mötet och säga saker. Sara (8), vars föräldrar deltog i ett föräldraprogram med flera kontinuerliga samarbetsmöten, illustrerar barnens perspektiv när hon säger:

...dom pratar. Och kanske kan du leka på möten. Det är massa leksaker där för du ska leka...

På så sätt kan man säga att de yngre barnens förståelse av syftet med interprofessionellt samarbete i hög grad handlar om att deras föräldrar/förälder ska träffa andra vuxna för att samtala och barnens roll är att närvara, men de förväntas leka bredvid och inte delta i samtalen.

För den äldre gruppen (11-20 år, n=22), tycks det största hindret för att få uttrycka sig vara att de professionella, det vill säga hjälparna, pratar mest och att det är svårt för barnen att ta plats.

Professionellas pratande hindrar möjligheten att uttrycka åsikter

De ungas övergripande erfarenhet av samarbetsmöten är att de domineras av de professionellas prat med varandra. De unga upplevde sällan att de bemöttes på individuell nivå och flertalet beskriver en upplevelse av att inte bli inkluderade i möten. Exempelvis säger Elsa (15) att de professionella "bara pratar över huvudet på mig". Anders (14), som bott i flera familjehem, HVB-hem, haft kontaktperson och barnpsykiatriinsatser samt särskilt stöd i skolan, och varit på

⁵⁷ Kuczynski et. al., 1999

samarbetsmöten så länge han kan komma ihåg säger att de vuxna pratar för mycket på möten, och det är det som gör att unga ger upp och går därifrån:

I: Så dom vuxna pratar mest

Anders: Ja definitivt. Och till slut blir det bara jobbigt och det är därför barn går

De ungas erfarenhet är också att det de säger på möten är mindre värt än vad de vuxna säger. Klara (17), som sedan sex års ålder haft stöd av barnpsykiatri och socialtjänsten, uppmärksammar att det finns en maktobalans i vuxen – barnrelationen på samarbetsmöten:

...det känns som de har så mycket makt, dom är där uppe och jag är här nere när jag försöker säga något

Genom att makthierarkier tycks vara mer noterbara i möten synliggörs hur unga inte ges möjligheter att vara delaktiga i möten. Erik (11), som sedan sju års ålder har erfarenheter av samarbetsmöten mellan barnpsykiatriteam, elevhälsa, särskild undervisningsgrupp och socialtjänsten förklarar att det finns olika samtalsregler för vuxna och barn på dessa möten:

... det kan man säga och de vuxna kan avbryta varandra så tystnar den som pratar innan och låter den som avbröt fortsätta om jag avbryter nån så tycker dom att jag ska vara tyst så att det handlar om att särbehandla väldigt mycket så kan man inte göra i möten det är fel

Från dessa exempel kan vi se att de unga tolkar samtalskulturen på sådant sätt att deras möjlighet att uttrycka sig är reducerad. Det är inte bara det att de professionella tar det mesta av samtalsutrymmet utan när de unga väl får möjlighet att uttrycka sin åsikt värderas inte det de säger på samma sätt som när de professionella uttrycker sina åsikter.

Språket hindrar möjligheterna för att uttrycka åsikter

Även det språk som används i samarbetsmöten identifierar de unga som en faktor som reducerar deras möjligheter att uttrycka sin åsikt och/eller sin möjlighet att påverka. Aziza(16), vars familj har fått insatser sedan hon var fem år, förklarar att de professionella på samarbetsmöten tilltalar henne i mindre grad än vad de gör när de inte är på sådana möten.

Om vi är på möte med socialtjänsten [fosterföräldrar, familjehemssekreterare, barnsekreterare] och vi pratar om exempelvis regler, fickpengar så känner jag att de inte pratar med mig så mycket som de brukar göra då jag är ensam med någon av dem...de pratar mest med varandra

Klara (17), som fått insatser sedan hon var sex år, förklarar att när hon var yngre använde de professionella ett enkelt språk på samarbetsmöten. När hon blev äldre, då hon var ungefär tolv, började de använda ett mer vuxet språk. Hon säger att det var som om de började prata "baklänges". Hon "förstod inte alls vad de sa eller menade". Lotta (18), som bott i sex olika HVB-hem, beskriver hur de professionella använder språket för att säkerställa att det blir som de tänkt:

...jag vet, det är liksom jag har inte hållit med om något så har de hållit fast vid det men liksom omformulerat det så att det blivit samma fast på ett annat sätt...

Just användningen av språket som ett sätt att reducera de ungas möjligheter att uttrycka sig framkommer i flera av de ungas uttalanden. Språket tycks användas av professionella för att manipulera situationer, så som Lotta beskriver det men kan också innebära att de ungas sårbarhet förhöjs när de inte kan uttrycka sina åsikter och synpunkter. Till exempel Argi (15), som haft insatser sedan han var tolv år och som för närvarande bor i sitt femte familjehem, förklarar att

han skulle vilja ha fått stöd i att formulera sig så att hans åsikter och synpunkter hade kommit fram:

- I: Har det hänt någon gång att du har velat säga något fast du inte har gjort det i samarbetsmöten?
Argi: Ja det har hänt många gånger man får inte riktigt fram orden
I: Vad har du gjort då
Argi: Då har jag hållit det inom mig
I: Hade det gjort någon skillnad tror du om du fått hjälp att säga det du ville
Argi: Ja
I: Hur då?
Argi: Då hade dom ju hört vad jag har önskat och det kanske blivit som jag ville och jag hade fått det bättre

Det är inte bara skillnad på, menar de unga, hur de professionella *pratar* i samarbetsmöten, utan också på hur de professionella *lyssnar*. Ett bra exempel på detta är när Tom (16), som fått öppenvårdsinsatser av socialtjänsten, barnpsykiatriens öppenvård och särskilt stöd i skolan och som bott på flera HVB-hem, beskriver att de professionella inte lyssnar på honom i möten:

...det såg ut som dom lyssnade men jag tror inte dom gjorde det, för det var ofta som jag trodde vi kommit överens om något och sen på nästa möte var det som vi inte pratat om det...

Utifrån ett agencyperspektiv, visar dessa exempel hur de unga aktivt konstruerar mening baserad på deras erfarenheter av att gå på samarbetsmöten. De unga indikerar att maktbalansen i vuxen-barnrelationen accentueras och blir tydligare när flera professionella deltar i möten.

Samtalsstruktur och språkanvändande skiljer sig åt jämfört med när de träffar de professionella utanför samarbetsmötesituationer. De professionella verkar inte heller lyssna på samma sätt som de gör annars. Utifrån dessa iakttagelser kommer vi nu att titta närmare på hur de strategier ser ut som de unga är medvetna om att de använder för att påverka i samarbetsmöten.

Vilka strategier används för att uttrycka åsikter och påverka i interprofessionella samarbetsmöten?

Som svar på frågan om att kunna påverka i interprofessionella samarbetsmöten identifieras tre typer av strategier: strategin att stänga av men ändå lyssna, strategin att lämna möten och strategin att kommunicera på ett särskilt sätt genom förenklade bilder av sin situation, hålla god ton och vara artig.

Att stänga av för att "stå ut" men ändå lyssna

Som i många andra studier som handlar om barns och ungas upplevelser av olika samarbetsmöten uppger de unga i denna studie också att de är uttråkade när de är på möten och att mötena är meningslösa.⁵⁸ De beskriver hur de "stänger av", inte har något intresse av vad som sägs och är enbart kroppsligen närvarande. De har lärt sig med tiden hur de ska hantera samarbetsmöten genom att "stänga av" men gör det utan att de professionella ens märker att det är det de gör. Elin (17), som var cirka tre år när familjen började få insatser av socialtjänsten och barnpsykiatri, säger att hon "stänger av utan att de märker något och svarar enstavigt utan att tänka". Lotta (18) beskriver hur hon "låtsas" vara uppmärksam och med på mötet och håller med om det som föreslås fast hon egentligen inte har lyssnat, utan bara säger ja till det som föreslås. Nora (15), som haft insatser från öppen- och slutenvård från barnpsykiatri sedan hon var

58 Rasmusson, Hyvönen & Mellberg 2004; Holland & O'Neill 2006; Woolfson, Heffernan & Brown 2010.

tretton och med socialtjänsten sedan hon var fjorton, förklarar hur hon, för att stå ut på möten, fokuserar på något helt ovidkommande. Det kan vara på flätorna i hennes hår medan Johan (12), som haft insatser i form av kontaktperson och föräldrastöd från socialtjänsten och särskilt stöd i skolan, säger att han fokuserar någon sak i rummet:

- I: Så du är med på möten men ändå inte, märker inte de vuxna det?
Johan: Nä
I: Men hur lyckas du med det?
Johan: Övar
I: Hur då?
Johan: Jag sitter mest och är uppmärksam på någonting annat till exempel en lampa eller nått annat

I dessa exempel kan vi se att de unga väljer att vara fysiskt närvarande som ett sätt att påverka, i den meningen att närvaro i sig kan tänkas ha betydelse för att samarbetsmöten genomförs. De väljer att vara närvarande även om de skulle föredra att inte vara det. Strategin är att i stället fokusera på något annat så att de slipper vara ”mentalt” närvarande.

Men samtidigt som de unga ger intryck av att vara frånkopplade från det som händer och sägs i samarbetsmöten vill de ändå vara närvarande så att de kan ta del av det informationsutbyte som sker mellan de professionella på mötet. Elin (17) säger att hon hatar samarbetsmöten och vill gå därifrån men gör det inte för då skulle de ”prata om henne och hon vill veta vad dom säger”. Anders (14) förklarar att han både stänger av ”för jag bryr mig inte”, men också lyssnar uppmärksam för han vill veta vad de professionella säger. Abdel (20), som bott i flera HVB-hem (SiS) och som haft olika öppenvårdsinsatser från socialtjänsten, förklarar att hans strategi är att få tag på information på följande sätt:

Jag ville vara med, då jag var omhändertagen, jag ville veta vad dom har att komma med, vad de har att klaga på om jag gjort bort mig eller vad de framhäver jag ville ju veta när jag skulle få komma hem hela tiden så jag ville vara med på alla möten när jag var omhändertagen annars när jag kom hem ville jag inte vara med på möten men gick dit med, jag var passiv men jag behövde informationen...

Tom (16) förklarar att även om han inte vill gå på samarbetsmöten eller delta, så förstod han att det var där de professionella diskuterade olika insatser. Det var viktig information för honom att ha så han lyssnade noga:

Jag har velat veta vad som kommer närmast så att jag vet hur jag ska agera inför eller utifrån det så jag satt mycket och lyssna eller jag satt mest och lyssna det var inte sådär ofta jag sa något. Jag förstod att jag skulle lyssna noga på möten, för jag var trött på livsstilen och tänkte jag ska nog lyssna och försöka.

Från dessa exempel av agerande kan vi se hur de ungas intentionellitet, målorientering och strategiska beteende⁵⁹ uttrycks genom att de utvecklar strategier där de verkar utåt bete sig på ett sätt som stämmer överens med annan forskning, nämligen att de är uttråkade och oengagerade på möten men i själva verket gör bedömningen att möten är ett viktigt forum för de professionella att utbyta information och åsikter som de vill lyssna aktivt på. Man kan säga att de unga ger intryck av att ha visst intresse av de professionellas samtal och informationsutbyte men i ”smyg”

59 Kuczynski et al., 1999

ser de till att få tag på viktig information för att förstå vad som ska hända och hur de i sin tur ska agera utifrån det.

Att lämna samarbetsmöten

En annan målorienterad strategi som några av de unga berättar om är att de i protest visar rent fysiskt genom att lämna möten – att de är osynliggjorda och inte tagna på allvar. Argi (15) säger att han helt enkelt lämnat samarbetsmöten för han, som han sa “inte kunde ta deras skit längre” medan Anders (14) berättar att han utan vidare lämnar samarbetsmöten då han tycker det blir för mycket. Linus (18), som fick kontakt med socialtjänsten när han var fjorton och som haft olika öppenvårdsinsatser, säger att det var inte svårt alls att gå:

Jag går när det är för mycket, det är lätt.

Att lämna ett möte kan också vara ett sätt att generera utrymme för att få tid att tänka. Erik (11) förklarar hur han i ett möte på BUP med nio vuxna närvarande var tvungen att lämna mötet för att kunna tänka och kom då på hur han skulle kunna avsluta mötet:

Så ställde dom massa frågor och jag svara och till slut så orkade jag inte och då kände jag bara att jag ville gå och göra något annat och då gick jag och drack sen kom jag tillbaka och satte mig där och sa att nu får vi lägga ner för att det var väl så när jag var och drack då jag kom på att man får väl lösa det på bästa sätt så, det var som typ jag kunde tänka när jag gick ut

Förutom att dessa exempel vittnar om dessa unga människors intentionality; de har en tanke med sitt handlande, så visar de även att de unga har en tilltro till den egna förmågan att faktiskt handla genom att de lämnar samarbetsmöten. De verkar ha en uppfattning om vikten att ha makt och kontroll över sin person och sitt handlingsutrymme och dessutom tilltro till den egna förmågan att handla.⁶⁰

Att kommunicera på ett särskilt sätt

Några unga berättar också att de aktivt engagerar sig i samarbetsmöten, antingen genom att porträttera en glad bild av hur de har det, eller en bild av att mötena är både bra och riktigt illa. Syftet är att påverka så att de blir lyssnade på och att de professionella ska agera utifrån vad den unge vill ska hända. Genom att vara glad kan den unge övertyga de professionella på samarbetsmötet om att insatserna har hjälpt. Lina (14), som har bott på behandlingshem med sin familj och nu får öppenvårdsinsatser, särskilt skolstöd och insatser från barnpsykiatri teamet, förklarar att hon genom att vara glad kanske inte behöver gå på fler samarbetsmöten:

Vi har dom där mötena då liksom vill jag visa liksom att jag har kommit ett steg närmare så att vi slipper ha dom här mötena så är jag oftast pigg och glad för att det visar nu har jag kommit så här mycket längre

Elsa (15), som sedan tretton års ålder har haft en mängd intensiva öppenvårdsinsatser, brukar ge en bild av att det är både bra men också riktigt illa. Anledningen är, säger hon, att genom att förvirra de inblandade professionella som samarbetar kan hon få dem att lyssna och komma ihåg bättre. Ett sätt att få de professionellas uppmärksamhet är att utmana dem lite. Detta sätt skiljer sig från att porträttera en “glad” bild för att visa att insatserna fungerar och få stopp på möten. Elsa förklarar:

E: ... dom lyssnar inte när jag pratar

I: Har du lyckats lista ut vad du ska göra för att få dem att lyssna

⁶⁰ Kuczynski et al., 1999

- E: Jag spelar glad, sedan säger jag hur jag verkligen känner, hur illa det är
 I: Både och?
 E: Typ chocka dom...dom lyssnar och kommer ihåg bättre än om det är vanligt

Från dessa exempel kan vi se att de ungas agency uttrycks genom att de använder en förenklad och explicit bild av sin situation "att vara glad", men också genom att de använder två motsatta förenklade och explicita bilder för att skapa "intresse" hos de professionella. Syftet är att få fram sitt budskap på ett sådant sätt att berörda professionella lyssnar och agerar utifrån den unges åsikter och synpunkter. I denna mening är barnets tilltro till den egna förmågan att påverka och agera hög.

Strategin att kommunicera på ett särskilt sätt involverar också att lära sig den vuxna möteskulturen samt i att både lyssna in och vara artig. Genom att lyssna, prata eller/och agera på ett särskilt sätt säger flera unga att de kan påverka de professionella på samarbetsmöten. Anders (14) säger att bästa sättet att få de professionella att lyssna är att ha en trevlig ton och vara artig. Frida (15) menar på liknade sätt att det bästa sättet att bli lyssnad på är att vara artig och snäll. Erik (11) använder en tydlig strategi som innebär att först lyssna in och bedöma vad de professionella som deltar på samarbetsmötet vill och sedan använda den kunskapen för att uttrycka sin åsikt. På så sätt kan han påverka utfallet av mötet:

Ja det gäller att tycka som alla andra så man inte tycker fel från början men sen när man har alla andra med sig så gör man som man själv vill ändå ... det är som alltså det är som att vara politiker man säger en sak och så gör man en annan när man har alla andra med sig

Men, förklarar Erik, när det är "stora" möten, då är det mer av en utmaning att lista ut de olika professionellas åsikter. Han måste då förändra sitt beteende så att han får tag på informationen:

Stormöte, ett riktigt stormöte...då allt måste klaffa... i början kanske nån sitter där ja vem ska börja så där och då vill inte jag börja för då kan man inte tycka som alla andra då blir man lite tillbakadragen låtsas vara blyg och spela barn väldigt så här ja nja [pratar med tyst och barnslig röst], ligger lågt i profil så sen så när nån har börjat och prata lite och frågar hur det känns så där då kan man börja med att säga vad man vill i små doser men om dom inte håller med... så får försöka vri till min fördel fast när det är ett sånt stormöte så är det svårt för då ska alla tycka att det blir bra

Flera av de unga beskriver att de använder frågor om när nästa möte ska vara eller när mötet är slut för att påskynda så att samarbetsmöten avslutas snabbare. Lisa, (10), som haft öppenvårdsinsatser sedan hon var sju år och bott i familjehem i vissa perioder, säger att när hon vill att mötet ska ta slut brukar fråga "vad ska vi prata om på nästa möte?". Det brukar göra så att samarbetsmötet avslutas snabbare. Nora(15) förklarar att genom att fråga när mötet är slut kan hon få de professionella att sluta diskutera och mötet tar slut snabbare:

- N: ...om jag frågar om liksom är mötet slut snart så säger dom det är snart slut
 I: Så genom att fråga om mötet är snart slut går det fortare att få slut på det
 N: ja tror det för ibland så är dom nog så inne i sina egna tankar i sina diskussioner att dom änna glömmer av att man sitter där och är typ jätteuttråkad det är jättejobbigt så ibland måste man påminna dom lite

Jon (12), som har haft insatser från socialtjänst, barnpsykiatri och särskilt stöd i skolan sedan han var nio år, beskriver att han är tyst eller konstant svarar "jag vet inte" på frågor som ett sätt att få stopp på samarbetsmöten. Astrid (8), som haft insatser från barnpsykiatrin och socialtjänsten, säger att hon tidigt lärde sig att vara tyst när socialsekreteraren, barnpsykologen och föräldrar träffades på möte som ett sätt att få stopp på möten.

- I: Kommer du ihåg när du räknade ut det?
A: Första gången

Från dessa exempel kan vi se att de unga uttrycker agency genom att använda kommunikativa strategier som att vara artiga och visa färdigheter i att lyssna strategiskt och ställa sådana frågor som påskyndar att möten avslutas. Eller att vara tyst eller svara "jag vet inte" för att påverka och hantera samarbetsmöten så att de inte, utifrån ett barns perspektiv, blir för långa.

För att kunna göra detta behöver de unga använda en viss grad av social kompetens. De behöver veta både hur man ska interagera med professionella och hur man kan använda, som i Eriks fall, det informationsutbyte som sker under ett samarbetsmöte under själva mötet för att på så sätt föra fram sina egna åsikter och synpunkter i syfte att påverka utfallet.

Slutsatser

Att vara medskapare av en nätverkskarta över vilka som hjälper till

Tidigare forskning indikerar att barns och ungdomars kontakt med socialtjänsten karaktäriseras av brist på möjligheter att påverka deras situation och avsaknad av makt i vuxen – barnrelationen.⁶¹ Resultaten utifrån frågan - Hur erfar och förstår barn och unga situationen när många olika professionella samarbetar omkring dem? - pekar åt ett annat håll. En orsak är troligtvis att genom att anlägga ett agencyperspektiv synliggörs ett bredare spektrum av barns förståelse och agerande. Resultaten visar att barns och ungdomars agency uttrycks på olika sätt i interprofessionella samarbetsituationer. De unga minskar antalet professionella som ska hjälpa dem då de upplever att det tar för mycket tid att träffa dem. De sällar ut de insatser och professionella som de bedömer vara till liten nytta och som inte kan hjälpa dem. De väljer ut särskilda professionella som de bedömer ha kvaliteter som kan hjälpa dem, baserat på förmåga att lyssna och förstå dem eller attribut så som ålder och etnicitet. Detta resultat överensstämmer med flera forskningsresultat som tyder på att socialarbetarna bedöms av barn och ungdomar utifrån sin förmåga att kommunicera på lämpligt sätt och deras potential att bli en "viktig allierad".⁶² På liknande sätt manifesteras agency genom att de unga aktivt bestämmer sig för att inte agera för att exkludera professionella, även om de ibland bedömer att de professionella inte kommer att kunna hjälpa dem. Anledningen är att hjälpen alltid är villkorad det vill säga vissa professionella ska finnas med i samarbetet och de byts ändå alltid ut snart så det är inte värt att slösa energi på att "få bort någon" när den ändå kommer att försvinna senare.

På så sätt kan man säga att barns och ungdomars agency uttrycks genom att de gör bedömningar av vilket stöd de behöver snarare än att bara acceptera det stöd de erbjuds. De kan ses vara aktiva i att utöva självbestämmande och positionera sig själva som kompetenta, ett resultat som kan ses som motsats till det som tidigare forskning indikerar.⁶³ I situationer av att vara omringade av flera olika hjälpare tycks de unga göra bedömningar av värdet av det stöd som erbjuds. På grundval av en sådan bedömning beslutar de aktivt att antingen påverka så att det blir en förändring i nätverkskartan av samarbetet eller, iallafall för stunden, finna sig den nätverkskarta de professionella erbjuder. Denna typ av utvärdering och bedömning som barnen gör har tidigare förbisetts i forskning och barn har snarare blivit positionerade som mer passiva och ensidigt beroende av professionellas ambitioner i vuxen-barnrelationen. Detta att barn och ungdomar är beroende av de professionella för att uttrycka agency beskrivs av Bell, som undersökt barns röst i barnavårdsutredningar, i termer av att barns agency är bäst "...promoted through the

⁶¹ Mason, 2008; Munro, 2001

⁶² McLeod, 2007; Munro, 2001; Lesson, 2007

⁶³ McLeod, 2007; Mason, 2008; Munro, 2008

development and maintenance of relationship or trust offered by a key professional in their network”⁶⁴. I den meningen kan dessa resultat som visar hur barnen mer självständigt gör bedömningar av stöd samt bedömning av både *omfattning* och *hanterbarhet* av det professionella samarbetsnätverket, lägga ytterligare en dimension till förståelsen av barns agency i interprofessionellt samarbete. Med tanke på, som flera barn och ungdomar uttryckt, att det finns en känsla av att det är *många* och en känsla av att bli översköld av hjälpare, är det viktigt att lyfta fram barns och ungdomars utövande av agency i interprofessionellt samarbete. Det kan indikera att de unga föredrar att ha ett mindre antal professionella som samarbetar omkring dem. Om de unga uppfattar att stödsystemet omkring dem är för omfattande för att de ska kunna hantera det, så tycks en process börja där den unge reducerar stödet. Medan det professionella samarbetetsnätverket å andra sidan kanske gradvis har utökats för att möta den unges behov. Utökningen kan då bli kontraproduktiv. Förenklat kan man säga att när fler professionella introduceras kan de unga börja reducera eller prioritera mellan ”hjälparna” för att hinna med att ta emot stöd.

Lika framträdande som frågan om hanterbarhet av antalet medhjälpare är frågan om det oförutsedda när hjälpare byts ut eller slutar av olika anledningar. Flera forskare har pekat på problemen med hög omsättning av socialarbetare och dess konsekvenser av att barn och ungdomar slutar att investera i relationen.⁶⁵ En parallell slutsats som kan dras från den aktuella studien är att unga utövar agency genom att avstå från aktiva försök att exkludera vissa professionella. Istället bestämmer de sig för att finna sig i nuvarande konstellationer av hjälpare i vetskap om att förändring av personalen är oundviklig, de låter det rulla på. En konsekvens kan vara att möjligheterna för dem att finna hjälpare som de bedömer kan vara till stöd för dem reduceras.

Samtalskultur och uttalat syfte med samarbetsmöten tystar unga

Resultatet, när det gäller frågeställningen om möjligheterna att uttrycka sin åsikt på samarbetsmöten, pekar på att de unga har begränsade möjligheter att framföra sina åsikter och komma till tals. De upplever att samtalskulturen är sådan att det är de professionella som upptar det mesta av samtalsutrymmet. Men även när de får möjlighet att uttrycka sin åsikt eller ge synpunkter värderas inte dessa på samma sätt som de professionellas åsikter. De unga ges inte heller stöd i att uttrycka sina åsikter under samarbetsmöten. Även när de upplevt att de professionella har lyssnat på dem under möten har det visat sig att så inte var fallet vid nästa möte. Men de unga vill ändå vara närvarande på samarbetsmöten då viktig information utbyts mellan de professionella. Dessa resultat stämmer överens med annan forskning som visar att vuxna dominerar samtalsutrymmet i samarbetsmöten men att unga har funnit det värdefullt och intressant att få ta del av informationsutbytet mellan de professionella.⁶⁶ Den tolkning vi gör är att barn och ungdomar identifierar att professionella egentligen inte förväntar sig att de ska vara aktiva under samarbetsmöten, vilket är en paradox då samarbete i sig innebär att så många relevanta röster som möjligt ska höras när man möts.

Resultatet pekar också på att barn och unga upplever att möjligheterna att uttrycka åsikter under samarbetsmöten och påverka beslut är mindre på möten när de träffar de inblandade professionella en och en. Det tycks, om man reflekterar kring vad barnen och de unga säger, vara så att barns och ungas röster inte egentligen är en legitim del av samarbetsmötets agenda. Självklart behöver barn och unga vara närvarande. Deras närvaro legitimerar organisationernas

⁶⁴ Bell, 2002, p.1

⁶⁵ Burgess et al., 2010; Munro, 2001

⁶⁶ Healy et al., 2012; Holland & O’Niel, 2006; Rasmusson et al., 2004

samarbete. Men vad barnen eller ungdomarna har att säga eller vad de tänker och känner tycks inte vara det som står högst på agendan i de professionellas förhållningsätt till samarbetsmöten.

I studien har framkommit att barn och unga förväntas passa in i de professionellas förväntningar, som handlar om att leka bredvid när det gäller de yngre eller att visa sig uttråkad och ointresserad när de gäller de äldre. Anledningen till att barn och unga i så hög grad tycks vara bisittare på samarbetsmöten skulle kunna handla om själva grundidén med samarbete. Barnen och de unga beskriver att de vuxna lyssnar på dem i de möten som sker på tu man hand. På så sätt har de inblandade professionella en egen relation med barnet eller den unge. De professionella har erfarenhet av att prata om frågor som handlar om barnet eller den unges situation och behov och man kan förutsätta att de då har haft möjligheter att få till sig vad barnet eller den unge tycker och tänker. Barnet eller den unge har fått uttrycka sin åsikt till den professionelle som i sin tur har kunnat reflektera kring det som barnet har berättat. Det är denna kunskap den professionella tar med sig till mötet. Med tanke på att de samarbetsmöten som studien handlar om förekommer relativt sällan så kan det vara så att varje professionell som deltar i samarbetsmötet har som primärt fokus att ta del av de andra inblandade professionellas erfarenheter, bedömningar och åsikter om barnet eller den unges situation. Att ta del av andra inblandade professionellas erfarenheter snarare än att sätta fokus på det enskilda barnets eller ungdomens åsikt på mötet handlar om att den professionelle redan vet vad barnet eller ungdomen tycker och känner kring sin situation utifrån sina på tu man hand möten. Dessutom är mötestiden begränsad och behöver inte upptas av information som de redan har.

Det tycks vara så att samarbetsmöten som oftast har som syfte att alla inblandade ska få en helhetssyn på barnets situation kan reducera ungas möjligheter att uttrycka sina åsikter och synpunkter på de insatser de har. För att skydda barn och ungdomar från erfarenheter av att inte bli lyssnade på kan det vara frestande att försöka säkerställa att barns och ungdomars åsikter och synpunkter på samarbetsmöten tillgodoses med hjälp av särskild företrädare för barnet/ungdomen. Men även när särskilda ansträngningar görs för att se till att barns röster ska bli hörda i samarbetsmöten är det inte säkert att det lyckas.⁶⁷ En studie om SiS vårdkedjeprosjekt visar att särskilda samordnare, som anställdes för att företräda ungdomarna när SiS samarbetade med socialtjänsten inför utflyttning, blev administratörer av olika samarbetsmöten snarare än att företräda ungdomarna.⁶⁸ Men eftersom ett av resultaten i studien är att de unga har identifierat att samarbetsmöten är ett viktigt forum för att få reda på viktig information så kan vi se att även om de ”stänger av” och upplever att de inte blir lyssnade på så vill de vara närvarande. Utifrån det kan man dra slutsatsen att de ungas upplevelse av att inte ha en röst på samarbetsmöten inte betyder att de inte vill närvara på möten. En fråga att fundera på är om det ens är möjligt att genomföra samarbetsmöten där de professionella inte dominerar samtalsutrymmet. Å andra sidan kanske värdet av den information som barn och ungdomar får till sig genom att närvara på ett samarbetsmöte uppväger bristande möjligheter att få uttrycka sin åsikt eller sina synpunkter. Men, troligtvis skulle en sådan mötespraktik krocka med underliggande principer i socialt arbete om barns rätt att höras och vara delaktiga, så lösningen är kanske att tänka mer flexibelt och nyskapande kring hur samarbete organiseras.

Resultatet pekar också på att unga använder kommunikationsstrategier för att kunna påverka på möten. Ett sätt var att presentera en förenklad bild av sin situation, antingen genom vara väldigt glad och visa att insatserna fungerar och på så sätt inte behöva ha fler samarbetsmöten. Ett annat sätt var att presentera två förenklade bilder, en ”glad” och en ”hur illa det är”. Strategin var att ge dubbla budskap så att de professionella blev förvirrade och förhoppningsvis mer engagerade och

⁶⁷ Dalrymple, 2005

⁶⁸ Basic 2012

på så sätt inte ”glömde” bort den unges åsikter som uttryckts på samarbetsmöten. Ett tredje sätt var att särskilt lyssna in så att den unge först kunde förvissa sig om de professionellas åsikter och synpunkter, och därefter använda dem för att på så sätt kunna omformulera sina egna åsikter så att de liknade de professionellas utan att utfallet av mötet för den skull skulle bli det som den unge önskade. Ett ytterligare sätt att påverka men som kanske inte uppfattas som konstruktivt av de professionella var att lämna möten.

Det är tänkbart att strategin som går ut på att lyssna in för att få information som den unge sedan använder på samarbetsmötet kan tolkas av de professionella som en ideal form av agency.⁶⁹ Att vara aktiv och kompetent genom att närvara på samarbetsmöten och interagera upplevs positivt även om den unge i själva verket har fullt upp med att strategiskt ”hantera” de vuxna snarare än att vara engagerad i en dialog.

Däremot är nog risken hög att strategin att lämna samarbetsmöten inte ses som en ideal form av agency utan snarare som negativ även om forskare, till exempel Eicklekamp, problematiserar begreppet agency och menar att i denna situation och för detta barn är ett sådant beteende en aktiv och kompetent handling.⁷⁰

Rekommendationer

Att synliggöra ungas egen nätverkskarta över vilka som ska hjälpa till

Idén om att unga utövar agency i form av att aktivt definiera och omdefiniera sin egen "nätverkskarta" av samarbete, det vill säga att de aktivt väljer vilka professionella de vill ska ingå eller inte ingå, är ett område som behöver utforskas ytterligare. Till exempel kan framtida forskning kasta mer ljus på de skäl unga ger för att exkludera vissa professionella och vad dessa val är baserade på.

De ungas medskapande av en samarbetsnätverkskarta kan också beaktas vid planering och genomförande av samverkan kring barn i riskzon och följande frågor kan ställas: Vilka kan skälen vara till varför barn eller unga exkluderar vissa inblandade professionella? Kan det bero på tidsbrist? Kan det bero på att barnet/ungdomen gjort bedömningen att insatsen inte är ”till nytta”?

Visar det sig att barn/ungdomar upplever att insatsen inte har den kvalitet som de tycker behövs för att de ska få den hjälp de tycker de behöver kan det vara värt att fundera på i vilket forum detta ska diskuteras. I forskning där professionellas erfarenheter kommer till uttryck är konflikter vad gäller samarbete vanligt. Oftast brukar förklaringen till konflikter vara att det handlar om olika synsätt på hur man kan stödja barnet/ungdomen. De kan också bero på olika rutiner eller ekonomiska intressen.⁷¹ Den officiella förklaringen är emellertid sällan att en enskild professionell faktiskt inte utför ett kvalitativt bra arbete för just det barnet/den unge. Det är ofta ”svårt” att kritisera varandras sätt att arbeta när man samarbetar (eller i framtiden ska samarbeta om andra barn och ungdomar) och det är många gånger lättare att finna förklaringar som att barn/unga inte är riktigt motiverade eller att de inte förstår eller är mottagliga för just den insatsen. Detta snarare än att på allvar fundera på att en annan person med samma professionella utbildning ska träda in.

⁶⁹ Eicklekamp, 2011

⁷⁰ Eicklekamp, 2011

⁷¹ Huxham & Vangen, 2005

En ytterligare fråga kan ställas: Vilka är skälen till att unga inkluderar vissa inblandade professionella? Man kan fundera på om det kan bero på att de professionella har kommunikativa färdigheter för att skapa en relation på ett sådant sätt att den unge väljer dem. En annan möjlighet är att de har särskilda attribut som ligger till grund för att de inkluderas i samarbetet med att hjälpa till. Det kan oavsett skäl vara av vikt att vara observant och säkerställa att de invalda professionella utför ett systematiskt förändringsarbete. Risken är annars att kontakten pågår under lång tid utan att den unges situation förändras.

Att variera formen på samarbetsmöten

Tanken om att unga utövar agency i form av att vara tysta och lyssna på samarbetsmöten, få viktig information, vilja påskynda att möten ska ta slut, att förvissa sig om hjälpans åsikter och ”smyga” in sina åsikter i samma slags ”format” är områden som behöver utforskas. Till exempel skulle framtida forskning kunna kasta mer ljus på betydelsen av olika möteskulturer från ett barnperspektiv. Detta kan också beaktas vid planering och genomförande av samverkan kring barn i riskzonen. Kanske kan de möten som sker idag, där informationsutbyte och beslut kan komma att tas, se ut på olika sätt.

Till exempel kan samarbetsmöten, där den unge inte behöver närvara spelas in på film och den unge kan vid ett senare tillfälle titta på filmen och bedöma vad som sades. Ett annat sätt att försöka säkerställa utrymme för att uttrycka åsikter kan vara att man använder videokonferens över Internet där alla sitter vid en dator/mobil/surftplatta och den unge kan närvara i bild eller inte, delta eller inte men ”se” samarbetsmötet i realtid. Det kan också handla om att hitta andra sätt att ge den unge en möjlighet att formulera sig inför ett samarbetsmöte i text eller visuellt eller genom ljudinspelning eller att den unga har en ”företrädare” som fysiskt närvarar på samarbetsmöten även om det ibland kan vara komplicerat.

Studiens begränsningar

Självklart kan inte dessa tjugoåttas barns och ungdomars upplevelser av sina erfarenheter av interprofessionellt samarbete representera erfarenheterna hos alla de barn och ungdomar som får insatser av socialtjänsten och där samarbete med andra professioner och organisationer sker. Även inom denna grupp av tjugoåttas barn och ungdomar är upplevelser av erfarenheterna varierande.

Det är tillika svårbedömt på vilket sätt en förälders närvaro kan ha påverkat de yngre barnens intervjuer. Men med tanke på att exempelvis agency i form av att barnets tilltro till förmåga att påverka inte tydligt framkom i intervjuer med den yngre gruppen kan föräldrarnas närvaro ha påverkat barnet. En annan förklaring kan vara att inte metoden i studien fullt ut fångar yngre barns agency, exempelvis hade troligtvis observationer av samarbetsmöten kunnat ge mer relevant information. Å andra sidan kan det vara så att dessa yngre barn inte på samma sätt som de äldre barnen och ungdomarna uttrycker agency i situationer av interprofessionellt samarbete. Kuscynski⁷² pekar exempelvis på att agency ökar med ålder, på grund av att ökad erfarenhet innebär att fler strategier utmejslar sig. Framtida forskning om yngre barns agency skulle vara värdefullt, särskilt longitudinella studier som inbegrep samarbetsmöten både med och utan närvaro av förälder. Trots dessa begränsningar ger denna studie ett betydande bidrag om på vilka sätt barn och ungdomar som socialtjänsten samarbetar om, förstår och agerar i situationer av interprofessionellt samarbete omkring dem.

72 Kuscynski et al., 1999

Referenser

- Axelsson, R., & Bihari Axelsson, S. (2007). Samverkan och folkhälsa – begrepp, teorier och praktisk tillämpning. I R. Axelsson & S. Bihari Axelsson (Eds.), *Folkhälsa i samverkan mellanprofessioner, organisationer och samhällssektorer*, 11-27. Lund: Studentlitteratur.
- Basic, G. (2012). *Samverkan blir kamp. En sociologisk analys av ett projekt i ungdomsvården*. Akademisk avhandling Lunds universitet.
- Bell, M. (2002). Promoting children's rights through the use of relationship. *Child and Family Social Work*, 2002, 7, pp 1–11.
- Boklund, A. (1995). *Olika betydelser som berikar? - möjligheter och binder i samarbetet med socialtjänstens äldre- och handikappomsorg, barnomsorg samt individ- och familjeomsorg*. Rapport 71. Stockholm: Institutionen för socialt arbete, Stockholms universitet.
- Burgess, C., Rossvoll, F., Wallace, B. & Danie, B. (2010). 'It's just like another home, just another family, so it's nae different' Children's voices in kinship care: a research study about the experience of children in kinship care in Scotland. *Child and Family Social Work*, 15, 297–306.
- Bolin, A. (2011). *Shifting Subordination. Co-located interprofessional collaboration between teachers and social workers*. PhD Thesis. University of Gothenburg
- Corsaro, W. A. (1997). *The Sociology of Childhood*. Pine Forge: Thousand Oaks.
- Danermark, B., Germundsson, P., Englund, U. (2009). *Samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa. En formativ utvärdering av samverkan mellan skola, socialtjänst, polis samt barn- och ungdomspsykiatri*. Örebro: Örebro universitet, Hälsoakademien.
- Dalrymple, J. (2005). Constructions of Child and Youth Advocacy: Emerging Issues in Advocacy Practice. *Children and Society*, Vol.19 pp. 3-15.
- Eickelkamp, U. (2011). Agency and structure in the life-world of Aboriginal children in Central Australia. *Children and Youth Services Review*, (33) 502-508.
- Gardner, R. (2004). Working Together to Improve Children's Life Chances: The Challenge of Inter-agency Collaboration. In J. Weinstein, C. Whittington & T. Leiba (Eds.), *Collaboration in Social Work Practice*, 137-160. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Glenny, G. & Roaf, C. (2008). *Multiprofessional Communication. Making systems work for children*. Berkshire, England: Open University Press.
- Healy, K., Darlington, Y. & Yellowlees, J. (2012). Family participation in child protection practice: an observational study of family group meetings. *Child and Family Social Work*, 2012, 17, pp 1–12.
- Holland, S., & O'Neill, S. (2006). Enabling children's participation in decision-making through the family group conference. *Childhood*, Vol 13 (1): 91–111
- Höjer, I. & Sjöblom, S. (2009). Young people leaving care in Sweden. *Child and Family Social Work*, 15, 118–127.
- Kuczynski, L., Harach, L. & Bernardini, S.C. (1999). Psychology's child meets sociology's child: Agency, influence and power in parent-child relationships. In F.M. Berardo & C.L. Shehan (Eds.), *Through the eyes of child: Re-visioning children as active agents of family life. Volume 1 of Contemporary perspectives on families* (pp. 21- 52) Stamford: JAI Press.
- Mason, J. (2008). A Children's Standpoint: Needs in Out-of-Home Care. *Children & Society*, Vol 22, 358-369.

- McLeod, A. (2007). Whose agenda? Issues of power and relationship when listening to looked-after young people. *Child and Family Social Work*, 2007, 12, 278–286.
- McLeod, A. (2010). ‘A Friend and an Equal’: Do Young People in Care Seek the Impossible from their Social Workers? *British Journal of Social Work*, 40, 772–788.
- Meads, G. & Ashcroft, J. (2005). Policy into practice. In G. Meads & J. Ashcroft (Eds.), *Interprofessional collaboration in Health and Social Care* (1-57). Oxford: Blackwell Publishing Ltd.
- Munro, E. (2001) Empowering looked-after children. *Child and Family Social Work*, 6: 129-137.
- Munro, E. (2008). *Effective child protection*. London: Sage Publication.
- Ovreeide, H. (2010). *Samtal med barn*. Lund: Studentlitteratur
- Patton, M. (2002). *Qualitative research and evaluation methods*. 3rd ed. Thousand Oaks California: Sage publication.
- Punch, S. (2001). ”Negotiating autonomy: Childhoods in rural Bolivia”. I L. Alanen & B. Mayall *Conceptualizing child-adult relations*. London: Routledge- Falmer.
- Rasmusson, B., Hyvönen, U., & Mellberg, L. (2004). Utvärderingsmöten i BBiC. En studie av barns delaktighet och medbestämmande. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2006). *Samverkan kring barn som far illa. Uppföljning av lagändring enligt proposition 2002/03:53 Stärkt skydd till barn i utsatta situationer*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2007). *Strategier för samverkan kring barn som far illa eller riskerar att fara illa*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Socialstyrelsen. (2013) *Samverkan för barns bästa – vägledning om barns behov av insatser från flera aktörer*. Stockholm: Socialstyrelsen.
- Sorbring, E. (2005). *Girls' and boys' Views of Conflicts with Parents*. Department of Psychology. Gothenburg University.
- SOU (2010:95). *Se, tolka och agera – allas rätt till en likvärdig utbildning*. Utbildningsdepartementet. Stockholm: Fritzes.
- Spratt, T. & Callan, J. (2004). Parents’ Views on Social Work Interventions in Child Welfare Cases. *British Journal of Social Work*, 34, 199–224.
- Stead, J. Lloyd, G. & Kendrick, A. (2004). Participation or Practice Innovation: Tension in Inter – agency Working to Address Disciplinary Exclusion from School. *Children & Society* Volume 18, Issue 1. 42-52.
- Strolin-Goltzman, J., Kollar, S. & Trinkle, J. (2010). Listening to the Voices of Children in Foster Care: Youths Speak Out about Child Welfare Workforce Turnover and Selection. *Social Work*, Vol 55 Jan.
- Valentine, K. (2011). Accounting for Agency. *Children & Society*, Volume 25, 347-358.
- Ward, H., Skuse, T. & Munro, E.R. (2005). ‘The best of times, the worst of times’ Young Whittington, C. (2004). A model of collaboration. In J. Weinstein, C. Whittington & T. Leiba (Eds.), *Collaboration in Social Work Practice*. London: Jessica Kingsley Publishers
- Whiting, B. J & Lee III E. E. (2003). Voices From the System: A Qualitative Study of Foster Children’s Stories. *Family Relations*, 52, 288–295.
- Willumsen, E. (2006). *Interprofessional collaboration in residential childcare*. PhD Dissertation, Nordic School of Public Health. Gothenburg.

Willumsen, E., & Skiveness, M. (2005). Collaboration between service users and professionals: Legitimate decisions in child protection – a Norwegian model. *Child and Family Social Work*, 2005, 10, 197–206.

Woolfson, R.C., Heffernan, E., Paul, M. & Brown, M. (2010). Young People's Views of the Child Protection System in Scotland. *British Journal of Social Work*, 40, 2069–2085.

